

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
« Հ Ա Ն Ք Շ Ի Ն »
ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՄԲ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՆՈՐԱՄԱՐԳ-ՀՐԱԶԴԱՆԻ ԱՎԱԶԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ՀՅՈՒՄԻՍԱՅԻՆ
ՏԵՂԱՄԱՍՈՒՄ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՆԱԾՈՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՀԱՆՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ
2026-2028 ԹԹ. ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՇՐՋԱԿԱ
ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՏՆՕՐԵՆ

Վ. ԱՍՈՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ- 2026թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1	ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՄԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ	3
2	ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	6
	2.1 Նախաձեռնող կազմակերպություն	6
	2.2. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը	6
	2.3 Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը	6
	2.4. Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների մեթոդիկան և ծավալները	9
	2.4.1. Աշխատանքային ծրագրի և ՇՄԱԳ -ի կազմում	10
	2.4.2.Երկրաբանահանույթային աշխատանքներ	10
	2.4.4. Երկրաբանական փաստագրում	10
	2.4..5. Նմուշարկում	10
	2.4.6. Ապարների ֆիզիկատեխնիկական ցուցանիշների դաշտային որոշումներ	11
	2.4.7. Լաբորատոր աշխատանքներ	11
	2.4.8. Գեոդեզիական աշխատանքներ	12
	2.4.9. Ջրաերկրաբանական և ինժեներաերկրաբանական ուսումնասիրություններ	12
	2.4.10. Ճառագայթաչափական ուսումնասիրություններ	12
	2.4.11.Բեռների և անձնակազմի փոխադրում	12
	2.4.12. Աշխատանքների կազմակերպում և լուծարում	12
	2.4.13. Հաշվետվության կազմման աշխատանոցային աշխատանքներ	12
	2.5. Աշխատանքի անվտանգության հարցերը	13
3	ՆԱԽԱԳԾՄԱՆ ՆՈՐՄԱՏԻՎ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՆՔԸ	14
4	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ	19
5	ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ	40
6	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	44
7	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	49
8	ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ	51
	Բնապահպանական կառավարման պլան	56
	Օգտագործված գրականություն	58

1. ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՄԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Սույն հաշվետվությունում օգտագործվում են հետևյալ հիմնական հասկացությունները.

- 1) **երկրաբանական ուսումնասիրություններ**՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոների պաշարները,
- 2) **ընդերք**՝ հողածածկույթից ներքև, իսկ դրա բացակայության դեպքում՝ երկրի մակերևույթից, ջրավազանների կամ ջրհոսքերի հատակից ներքև՝ ըստ խորության տեղադրված երկրակեղևի մաս, որը մատչելի է ընդերքօգտագործման համար,
- 3) **ընդերքի տեղամաս**՝ որոշակի աշխարհագրական սահմանանշում պարունակող ընդերքի մաս, որում պետք է իրականացվեն ընդերքօգտագործման աշխատանքներ,
- 4) **ընդերքօգտագործում**՝ երկրաբանական ուսումնասիրությունների, օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակներով ընդերքի օգտագործում կամ ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակում,
- 5) **ընդերքօգտագործման իրավունք**՝ համապատասխան ընդերքօգտագործման համաձայնությունով կամ թույլտվությունով, ծրագրով կամ նախագծով, ընդերքօգտագործման պայմանագրով, լեռնահատկացման ակտով հավաստվող՝ ընդերքի որոշակի տեղամասի երկրաբանական ուսումնասիրության կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման բացառիկ իրավունքներ,
- 6) **օգտակար հանածո**՝ ընդերքում պարփակված պինդ հանքային գոյացումներ, հեղուկ կամ գազային բաղադրամասեր, այդ թվում՝ ստորերկրյա ջրեր (քաղցրահամ և հանքային) և երկրաջերմային էներգիա, ջրավազանների, ջրհոսքերի հատակային նստվածքներ, որոնց քիմիական կազմը և ֆիզիկական հատկանիշները թույլ են տալիս դրանք օգտագործել ուղղակիորեն կամ վերամշակումից հետո,
- 7) **օգտակար հանածոյի երևակում**՝ ընդերքի տեղամաս, որում հայտնաբերվել է օգտակար հանածոյի առկայություն, որի քանակը, որակը և արդյունաբերական նշանակությունը դեռ որոշված չեն,
- 8) **գետատողդատային տիպի հանքավայր**՝ գետերի ողողատային տարածք, որը պարունակում է գետի վարարումների հետևանքով կուտակված ավազի (ավազակոպճային, ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի) վերականգնվող պաշարներ, որոնք ստացել են երկրաբանատնտեսագիտական գնահատական,
- 9) **օգտակար հանածոյի պաշարներ**՝ օգտակար հանածոյի կուտակումներ, որոնց ծավալը, քանակը, որակը և տարածքային դիրքն ու ձևը որոշված են,
- 10) **օգտակար հանածոյի արդյունահանում**՝ օգտակար հանածոյի դուրսբերումը հանքավայրերից և դրանց մեջ պարփակված օգտակար բաղադրիչների կորզմանն ուղղված աշխատանքների համալիր,

12) **հանքավայր**՝ ընդերքի մաս, որը պարունակում է օգտակար հանածոյի պաշարներ (այդ թվում՝ կանխատեսումային), որոնք ստացել են երկրաբանատնտեսագիտական գնահատական,

13) **հող**՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, աբիոտիկ և մարդածին գործոնների երկա-րատն ազդեցության արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքաօրգանական բնական մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ,

14) **հողի բերրի շերտ**՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով,

15) **խախտված հողեր**՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողեր,

16) **ռեկուլտիվացում**՝ խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումների համալիր, որը կատարվում է 2 փուլով՝ տեխնիկական և կենսաբանական,

18) **նախատեսվող գործունեություն**՝ շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող ուսումնասիրություն, արտադրություն, կառուցում, շահագործում, վե-րակառուցում, ընդլայնում, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինում, վերապրոֆիլավորում, կոնսերվացում, տեղափոխում, լուծարում, փակում,

19) **շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում**՝ երկրաբանական ուսումնասիրությունների և օգտակար հանածոների արդյունահանման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունների բացահայտում և գնահատում,

20) **բնապահպանական կառավարման պլան**՝ ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ և դրանց իրականացման մշտադի-տարկման ցուցիչներ, որոնք հստակ են և չափելի՝ որոշակի ժամանակի ընթացքում,

21) **բնության հատուկ պահպանվող տարածք**՝ ցամաքի (ներառյալ՝ մակերևութային ու ստորերկրյա ջրերը և ընդերքը) և համապատասխան օդային ավազանի՝ սույն օրենքով գիտական, կրթական, առողջարարական, պատմամշակութային, ռեկրեացիոն, զբոսաշրջության, գեղագիտական արժեք են ներկայացնում, և որոնց համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ,

22) **բնության հուշարձան**՝ բնության հատուկ պահպանվող տարածքի կարգավիճակ ունեցող գիտական, պատմամշակութային և գեղագիտական հատուկ արժեք ներկայացնող երկրաբանական, ջրաերկրաբանական, ջրագրական, բնապատմական, կենսաբա-նական բնական օբյեկտ,

23) **պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ**՝ պետական հաշվառման վերցված պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող

կառույցները, դրանց համակառույցներն ու համալիրները՝ իրենց գրաված կամ պատմականորեն իրենց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող հնագիտական, գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, պատմամշակութային և բնապատմական արգելոցները, հիշարժան վայրերը՝ անկախ պահպանվածության աստիճանից,

24) **բույսերի Կարմիր գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող բույսերի և համակեցությունների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների, ներկա վիճակի և պահպանման միջոցառումների մասին,

25) **կենդանիների Կարմիր գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ է, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող կենդանիների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների ներկա վիճակի և պահպանման միջոցառումների մասին.

26) **ազդակիր համայնք**՝ շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրութային փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ենթակա համայնքի (համայնքների) բնակչություն՝ ֆիզիկական և (կամ) իրավաբանական անձինք:

2. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

2.1. Նախաձեռնող կազմակերպություն

Ձեռնարկող: «Հանքշին» ՍՊԸ,
Հասցե: Արարատի մարզ, ք. Մասիս, Հերացի փ.11
Գրանցման համար 77.110.1477202
Գրանցման ամսաթիվ 2025-09-05
ՀՎՀՀ 04255595
Տնօրեն: Վ. Ասոյան

2.2. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը

Նորամարգ-Հրազդանի ավազի հանքավայրի Հյուսիսային տեղամասը վարչատնտեսական առումով գտնվում է ՀՀ Արարատի մարզի Նորամարգ գյուղական համայնքի տարածքում՝ Հովտաշեն և Նորամարգ գյուղերի միջև, բնակավայրերից համապատասխանաբար 0.6, 1.1 կմ հեռավորության վրա և կապված է դրանց հետ ասֆալտապատ ավտոճանապարհներով:

«ՀԱՆՔՇԻՆ» ՍՊԸ-ի ֆինանսական միջոցներով նախատեսվում է կատարել երկրաբանահետախուզական աշխատանքներ, որի նպատակն է.

1. Նորամարգ-Հրազդանի ավազի հանքավայրի Հյուսիսային տեղամասում (այսուհետ՝ Տեղամաս) իրականացնել երկրաբանահետախուզական աշխատանքներ՝ ուսումնասիրելով օգ-տակար հանածոն՝ ըստ «Ավազ շինարարական աշխատանքների համար» 8736-2014 ՀՍ ԳՕՍ-ի և «Խիճ և կոպիճ խիտ լեռնային ապարներից շինարարական աշխատանքների համար» 8267-95 ՀՍ ԳՕՍ-ի և տեխնիկական պահանջների:

2. Իրականացնել Տեղամասի հաշվեկշռային պաշարների հաշվարկում և երկրաբանատնտեսագիտական գնահատում:

3. Ուսումնասիրել Տեղամասի շահագործման հիդրոերկրաբանական, ինժեներաերկրաբանական և լեռնատեխնիկական պայմանները:

Հայցվող տարածքի մակերեսը մոտ 4,19 հա է: Տեղամասը տեղակայված է 823-824 մ բացարձակ բարձրությունների վրա: Մակերևույթի ռելեֆը հարթ և հարթավայրային է:

Տեղամասում նախկինում հետախուզական աշխատանքներ չեն կատարվել:

2.3. Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը

2.3.1. Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքի համառոտ բնութագիրը

Շրջանի ռեգիոնալ երկրաբանական կառուցվածքի և օգտակար հանածոների երևակումների ուսումնասիրությամբ և քարտեզագրմամբ տարբեր տարիներին զբաղվել են Կ.Ն.Պաֆենհոլցը, Ա.Տ.Ասլանյանը, Ա.Տ.Վեհունին, Ռ.Ա.Առաքելյանը, Ռ.Կ.Խաչատրյանը, Հ.Հ.Գաբրիելյանը, Ա.Ս.Գրիգորյանը, Վ.Ամարյանը, Է.Խարազյանը և ուրիշները:

Հետախուզվելիք տեղամասը գտնվում է Հրազդան գետի ստորին հոսանքում՝ դրա ու Արաքս գետի մեանդրման արդյունքում ձևավորված Արարատյան իջվածքի ակումուլյատիվ լճադարավանդային հարթավայրում:

Տեկտոնական տեսակետից շրջանը հարում է Մերձարաքսյան միոգեն-սինկլինալային և Միջինարաքսյան միջլեռնային իջվածքի միակցման գոտուն՝ Արտաշատի ճկվածքին: Այն տեղակայված է Փարաքար-Ենգիջայի հորստային բարձրացման հարավում և հետապնդվում է հյուսիս-արևմտյան ուղղությամբ Խոր-վիրապի ելուստից մինչև Հոկտեմբերյանի ծածկված բարձրացումը: Արտաշատի ճկվածքը Մխչյանի բարձրացմամբ բաժանվում է բուն Արտաշատի և Ռանչպարի իջվածքների: Վերջինս տարածքում էլ գտնվում են Միսի ավազի հանքավայրը և դրա հետախուզվող Արևելյան տեղամասը: Խոր-վիրապի ելուստը հերցինյան հիմքի ելուստ է, ունի հյուսիս-արևելյան տարածում և սահմանափակվում է Երևան-Օրդուբադի և Արարատի խորքային բեկվածքներով [1]:

Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքը, ներկայիս պատկերացմամբ, արտացոլված է Վ.Ամարյանի և Է.Խարազյանի պետական հանույթի 1:50 000 մասշտաբի երկրաբանական քարտեզում (Գծ. հավելված 1), ըստ որի տարածքն ամբողջությամբ ծածկված է պլիոցեն-չորրորդականի հրաբխածին ապարներով, լճային, լճագետային նստվածքներով և, մասամբ, ժամանակակից ալյուվիալ և ճահճային առաջացումներով:

Շրջանի երկրաբանական կտրվածքի հիմքի ծալքավոր կոմպլեքսի ապարներից միայն միոցենի ապարներն են մերկանում ոչ մեծ տարածքում, շրջանի հյուսիս-արևելյան մասում՝ բերված քարտեզի սահմաններից դուրս: Ներկայացված են դրանք Հացավանի (կարմրավուն ավազաքարեր, կավեր, կոնգլոմերատներ), Ջրվեժի (աղաբեր և գիպսատար ապարներ) և Հրազդանի (կրային կավեր, ավազաքարեր, կոնգլոմերատներ) շերտախմբերով:

Միոցենի նստվածքների տակ տարբեր խորությունների վրա քարտեզագրական հորատանցերով կտրվել են օլիգոցենի, միջին-վերին էոցենի, կավճի ապարները, իսկ Արարատյան իջվածքի հարևան տարածքներում նաև պրոտերոզոյ-ստորին պալեոզոյան հասակի մետամորֆային հիմքի ապարները:

Արարատյան իջվածքի ոչ դիսլոկացված ծածկոցը կազմում են վերին պլիոցենի դոլերիտային բազալտները և ստորին չորրորդականի անդեզիտաբազալտային ծածկույթները, բաղկացած առանձին հոսքերից, որոնք միմյանցից անջատվում են կավերի, ավազակավերի, կոպիճների և մանրազլաքարերի հերթափոխվող շերտերով:

Նկարագրվող կտրվածքը եզրափակվում է դիտարկվող տարածաշրջանում լայնորեն տարածում գտած վերին չորրորդականի Արարատյան դաշտավայրի ստորին դարավանդի լճային առաջացումներով ու ժամանակակից ալյուվիալ և դելյուվիալ-պրոյուվիալ նստվածքներով:

Արարատյան գոգավորության ընդհանուր իջեցման հետևանքով կուտակվել են կոպճի, ավազի և կավային ապարների հզոր նստվածքներ: Արարատյան իջվածքում միայն պլիոցեն և հոլոցենը ներկայացված են մինչև 500 մ հզորությամբ լճագետային նստվածքներով և, մասամբ, հրաբխածին ապարներով, իսկ Արաքս և Հրազդան գետերի լճա-ալյուվիալ նստվածքների հզորությունը հասնում է մինչև 70 մ, ինչը վկայում է դրանց ինտենսիվ ակումուլյատիվ-երոզիոն գործունեության մասին: Արաքս, Հրազդան և Սևջուր գետերի և դրանց վտակների դիրքը հաճախ չի համընկնում ժամանակակից հունին և տեղաշարժված են դրանց նկատմամբ 2-ից մինչև 10 կմ: Տեղաշարժման այդպիսի

ամպլիտուդան վկայում է գետերի ինտենսիվ մեանդրման և փուխր բեկորային առաջացումների լայն զարգացման մասին:

Տարածաշրջանի երկրաբանականացվածքային առանձնահատկությունների հետ կապված այն հարուստ է քաղցրահամ ջրերով և ոչ մետաղային օգտակար հանածոներով:

Քաղցրահամ ջրերի Արարատյան արտեզիան ավազանը զբաղեցնում է Արարատի և Արմավիրի մարզերի շուրջ 1300 քառ.կմ տարածք, որի ջրերը օգտագործվում են Արարատյան դաշտավայրի բնակավայրերի ջրամատակարարման և հողերի ոռոգման նպատակով: Արտեզիան ավազանի ջրերի պաշարները հաստատվել են ԽՍՀՄ ՊՊՀ-ի 25.04.85 թ. թիվ 9475 արձանագրությամբ $A+B+C_2$ կարգերով 8237.2 հազ.մ³/օր քանակով: Այդ թվում միայն Գայ-Հայկաշենի հանքավայրի պաշարները $A+B$ կարգերով կազմում են 437.5 հազ.մ³/օր (ԽՍՀՄ ՊՊՀ-ի 23.04.82 թ. թիվ 8991 արձանագրություն): Հանքավայրը գտնվում է Հրազդան և Մեծամոր գետերի միջև և զբաղեցնում է Հովտաշեն, Միս, Գայ, Հայկաշեն և Արաքս գյուղերի հարակից 10 կմ² տարածքը: Հանքավայրի ջրերը քաղցրահամ են, հիդրոկարբոնատ-կալցիումային, 0.2-0.59 գ/լ թույլ հանքայնացմամբ [3]:

Ոչ մետաղային օգտակար հանածոներից մարզում մանրագնին հետախուզվել են Արարատի տրավերտինների և կավերի հանքավայրը՝ որպես ցեմենտի հումք և դրա տեղամասերը (Գոռավան, Արևմտյան, Նյուիթա-4, Կեռասի, Վանաշենի և այլն)՝ որպես երեսապատման և շինարարական քարերի, Արտավազդի տրավերտինների, Մարմարասարի, Արարատի և Խորվիրապի մարմարների, Ուրցասարի և Շաղափի կրաքարերի, Արարատի քվարցիտների և այլ հանքավայրեր:

Վերոհիշյալ հանքավայրերի զգալի մասի հետ մեկտեղ, տարածաշրջանում ներկայումս հետախուզվել և շահագործվում են նաև ավազի և ավազակոպճային խառնուրդի մի շարք հանքավայրեր ու տեղամասեր:

2.3.2. Տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքի համառոտ բնութագիրը

Հետախուզվելիք Նորամարգ-Հրազդանի ավազի հանքավայրի Հյուսիսային տեղամասի, ինչպես և Նորամարգ-Հրազդանի ավազի մայր հանքավայրի օգտակար հաստվածքները ծագումնաբանորեն կապված են Արարատյան դաշտավայրի առաջին (ստորին) դարավանդի նստվածքային առաջացումների հետ:

Ըստ ֆոնդային նյութերի և տեղամասի տարածքում կատարված նախնական դիտարկումների Նորամարգ-Հրազդանի ավազի հանքավայր Հյուսիսային տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են ժամանակակից դելյուվիալ-պրոյուվիալ ավազակավային նստվածքները, Հրազդան գետի այրուվիալ առաջացումները և Արարատյան դաշտավայրի առաջին դարավանդի վերին չորրորդականի կոպճաավազային ու կավավազային նստվածքները:

Դելյուվիալ-պրոյուվիալ նստվածքները հետախուզվող տեղամասի տարածքում համարյա համատարած (բացառությամբ տեղամասի հարավ-արևելյան թևը) ծածկում են օգտակար հաստվածքի ավազակոպճային առաջացումներին: Ներկայացված են դրանք հիմնականում ավազակավերով՝ մանրաբեկորային նյութի չնչին խառնուրդով: Դրանց հզորությունը ակնկալվում է 0.0-2.0 մ:

Դարավանդային ավագակոպճային առաջացումները ներկայացնում են Արարատյան դաշտավայրում լայն տարածված վերին չորրորդականի լճային առաջացումներ: Դրանք մասամբ մերկանում են տեղամասի հարավ-արևելյան թևում և ներկայացված են ավազների, կոպճային ավազների հերթափոխվող նրբաշերտերի հաստվածքով: Ըստ Միսի ավազի հանքավայրի և հարևանությամբ հետախուզված այլ հանքավայրերի տվյալների կոպճաավազների հաստվածքը կլինի մասամբ ջրակալված:

Կոպճաավազների հաստվածքը հիմնատակվում է կավավազների ու կավերի շերտով:

Ըստ դիտարկումների տեղամասի ավազը տարակազմ-հատիկային է և բաղկացած է հիմնականում դաշտային սպաթի, քվարցի և մուգ գույնի տարբեր միներալների ու ապարների հատիկներից: Ավազի հատիկները ըստ ձևի անկյունավոր են, որոնց մակերևույթը թույլ հղկված է: Մանրակոպճի պարունակությունը ավազում (կոպճաավազների հաստվածքի առաստաղային՝ մերկացած մասում) կազմում է մոտ 7-10 %: Մանրակոպիճի նյութը բավական լավ հղկված է, ունի կլորավուն և իզոմետրիկ ձևեր, որոնք ունեն հիմնականում 5-15 մմ չափեր:

Կավային նյութը ավազում գտնվում է հիմնական զանգվածում ցրված վիճակում: Ավազների կուտակը հետախուզման սահմաններում բնութագրվում է բավական կայուն ներքին կառուցվածքով, որում առանձին կավային շերտեր չեն հանդիպում:

Օգտակար հանածոյի կոպճաավազակուտակը ներկայացված է հորիզոնականին մոտ տեղադրված շերտաձև մարմնի ձևով, որի հզորությունը ակնկալվում է 10-12 մ:

Վերոհիշյալի հաշվառմամբ սպասվում է, որ հետախուզվող տեղամասի օգտակար հանածոյի մարմինը կներկայացված կլինի հորիզոնականին մոտ տեղադրմամբ շերտաձև մարմնի տեսքով, որը բնութագրվելու է բավական համասեռ ներքին կառուցվածքով և կայուն որակական ցուցանիշներով: Այն ըստ երկրաբանական կառուցվածքի բարդության, համաձայն «Ավազի և ավագակոպճային խառնուրդի հանքավայրերի պաշարների դասակարգման կիրառման հրահանգի» ցուցումների, վերագրվում է 1-ին խմբին:

2.4. Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների մեթոդիկան և ծավալները

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ծրագիրը կազմված է նկատի ունենալով հետախուզվող Հյուսիսային տեղամասի պարզ երկրաբանական կառուցվածքը (1 խումբ), տարածքի ոչ մեծ չափսերը, հարթ ռելիեֆը, օգտակար հաստվածքի սպասվող հզորությունը և դրա ջրակալվածությունը, ինչպես նաև «Ավազի և ավագակոպճային խառնուրդի հանքավայրերի պաշարների դասակարգման կիրառման հրահանգի» հանձնարարականները:

Վերոհիշյալի հաշվառմամբ որպես հիմնական հետախուզամիջոց են ընտրվել սյունակային հորատման հորատանցքերը: Հորատանցքերը նախատեսվում են հորատել հետախուզվող տեղամասի եզրագծով՝ Հրազդան գետի երկայնքով թողնելով առնվազն 20 մ պահպանիչ գոտի: Տեղամասում կհորատվեն մինչև 15 մ խորության թվով 10 ուղղաձիգ հորատանցքեր, որոնցով կուսումնասիրվի և կնմուշարկվի օգտակար հաստվածքը

ամբողջ հզորությամբ, իսկ ձևավորված հետախուզական ցանցը (Գծագրական հավելված 2) թույլ կտա հետախուզվող պաշարները՝ հորատանցքերի միջև 75-ից մինչև 155 մ հեռավորությամբ, գնահատել ըստ A կարգի:

Օգտակար հանածոն իր որակով պետք է ապահովի «Խիճ և կոպիճ խիտ լեռնային ապարներից շինարարական աշխատանքների համար» 8267-95 ՀՍ ԳՕՍ-ի և «Ավազ շինարարական աշխատանքների համար» 8736-2014 ԳՕՍ-ի տեխնիկական պահանջներին բավարարող վերջնարտադրանքների ստացումը:

2.4.1. Աշխատանքային ծրագրի և ՇՄԱԳ -ի կազմում

Մինչև Ծրագրի և նախահաշիվային փաստաթղթերի կազմելը, պետք է կատարել հայցվող տարածքի տեղագնում, ծանոթանալ ֆոնդային և հրատարակված նյութերին, գործող հրահանգներին և ԳՕՍ-երին, ապա գնահատել ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա:

2.4.2. Երկրաբանահանությային աշխատանքներ

Երկրաբանահանությային աշխատանքներն իրականացվելու են ընդհանուր 4,19 հա տարածքում՝ հանքավայրի 1:1000 մասշտաբի երկրաբանական քարտեզի կազմման նպատակով: Այն նախատեսվում է կատարել նույն մասշտաբի տոպոգրաֆիական հիմքի վրա:

2.4.3. Հորատման աշխատանքներ

Օգտակար հանածոյի մարմնի լրիվ հզորության բացման, ուսումնասիրման ու նմուշարկման համար նախատեսվում է կատարել մեխանիկական սյունակային հորատում:

Նախատեսվում է հորատել 15 մ խորության 10 հորատանցքեր, 150 գծ.մ ընդհանուր խորությամբ, կոպճաավազային կազմի նստվածքային ապարներում:

Հաշվի առնելով աշխատանքների տեղամասի հարթ ռելիեֆը, հորատման հրապարակների կառուցում չի նախատեսվում:

2.4.4. Երկրաբանական փաստագրում

Մանրամասն երկրաբանական փաստագրման են ենթակա բոլոր հետախուզական հորատանցքերը, 10 հորատանցքեր՝ 150 գծ.մ ընդհանուր խորությամբ:

Երկրաբանական փաստագրման աշխատանքներ նախատեսվում է կատարել 1:100 մասշտաբով: Հորատանցքերում գրունտային ջրերի առկայության պարագայում կֆիքսվի նաև դրանց հայելու մակարդակը:

2.4.5. Նմուշարկում

Նմուշարկումը իրականացվում է լաբորատոր պայմաններում օգտակար հանածոյի որակական ցուցանիշների պարզաբանման համար:

Ֆիզիկամեխանիկական փորձարկումների համար հորատանցքերից նախատեսվում է վերցնել մինչև 10 մ երկարության հանուկային նմուշներ, որոնք կփորձարկվեն ըստ

8267-95 և 8736-2014 ԳՈՍՏ-երի պահանջների: Յուրաքանչյուր հորատանցքից 2 նմուշ հաշվարկով, Ֆիզիկամեխանիկական փորձարկումների համար վերցվող նմուշների ընդհանուր քանակը կկազմի 20 նմուշ:

Նմուշարկման ընթացքում նշված շարքային նմուշների վերցման ժամանակ նախատեսվում է համապատասխան նմուշի կրճատման ենթարկված նույնիսկ այլ ուսումնասիրությունների համար ձևավորել նաև 8 նմուշներ, այդ թվում.

- քիմիական անալիզի համար՝ 3 նմուշ,
 - միներալոգիական ուսումնասիրությունների համար՝ 2 նմուշ,
 - անալիտիկ աշխատանքների վերահսկողության նպատակով՝ 3 նմուշ:
- Վերցվելիք նմուշների ընդհանուր քանակը կկազմի՝ $20+8=28$ նմուշ:

2.4.6. Ապարների ֆիզիկատեխնիկական ցուցանիշների դաշտային որոշումներ

Աշխատանքների ծրագրով նախատեսվում է դաշտային պայմաններում որոշել.

- 1) Կոպճավազային հումքի համար
 - ծավալային զանգվածը բնամասում,
 - ծավալալիքային զանգվածը և փխրեցման գործակիցը,
- 2) Ծածկող ավազակավերի ծավալային զանգվածը բնամասում:

Նշված ցուցանիշները նախատեսվում է որոշել դաշտային պայմաններում՝ տեղամասի տարբեր մասերում իրականացվող հանվածքներում: Այս աշխատանքները նախատեսվում է կատարել ձեռքով՝ արդյունահանված ապարի ծավալների հավաստիությունը ապահովելու համար:

Օգտակար հանածոյի ծավալային զանգվածը բնամասում կորոշվի որպես հայտնի ծավալից արդյունահանված ապարի կշռված զանգվածի և ընդերքում դրա գրաված ծավալի հարաբերություն: Հանված փուխր ապարի զանգվածի և դրա գրաված ծավալի հարաբերությամբ կորոշվի *ապարի ծավալալիքային զանգվածը*:

Նշված ցուցանիշների հարաբերությամբ կորոշվի նաև ապարի փխրեցման գործակիցը: Նշված աշխատանքները նախատեսվում է կատարել 3 կետում՝ ընդամենը 3 որոշում:

Ծածկող ապարների ծավալային զանգվածը որոշումը բնամասում կկատարվի վերը նշված եղանակով՝ 3 կետում: Նախատեսվում է կատարել 3 որոշում:

Դաշտային որոշումների ընդհանուր քանակը կկազմի 6 որոշում:

2.4.7. Լաբորատոր աշխատանքներ

Լաբորատոր աշխատանքները կիրականացվեն պայմանագրային հիմունքներով: «Անալիտիկ» ՓԲ ընկերության լաբորատորիայում կկատարվեն.

- Ֆիզիկամեխանիկական փորձարկումներ՝ 20 նմուշ,
- քիմիական անալիզ՝ 3 նմուշ:

ԳԱԱ-ի երկրաբանական գիտությունների ինստիտուտում կիրականացվեն 3 նմուշների միներալոգիական ուսումնասիրությունները:

2.4.8. Գեոդեզիական աշխատանքներ

Երևակման տարածքում նախատեսվում է կատարել 1:1000 մասշտաբի տեղագրական հանույթ 4,19 հա տարածքի վրա բոլոր հորատանցքերի գործիքային տեղանշմամբ տոպոհիմքի վրա, որի հենքի վրա կկազմվի հանքավայրի նույն մասշտաբի երկրաբանական քարտեզ:

2.4.9. Ջրաերկրաբանական և ինժեներաերկրաբանական ուսումնասիրություններ

Տեղամասի ջրաերկրաբանական և ինժեներաերկրաբանական պայմանների պարզաբանման նպատակով դաշտային աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է կատարել համապատասխան դիտարկումներ: Յուրաքանչյուր հորատանցքում նախատեսվում է հետևել ջրի առկայությանը՝ ներկայության դեպքում ֆիքսել գետնաջրերի հայելու խորությունը:

2.4.10. Ճառագայթաչափական ուսումնասիրություններ

Օգտակար հանածոյի ճառագայթահիգիենիկ հատկությունները պարզաբանելու համար տեղամասի տարածքում և հորատահանուկներում նախատեսվում է կատարել ռադիոակտիվ ճառագայթաչափման աշխատանքներ, որոնց հիման վրա կտրվի տեղամասի կոպճաավազային հումքի ճառագայթահիգիենիկ գնահատականը:

2.4.11. Բեռների և անձնակազմի փոխադրում

Բեռների, նմուշների և անձնակազմի փոխադրումը նախատեսվում է իրականացնել մարդատար ավտոմեքենաներով՝ I և III կարգի ավտոճանապարհներով:

Տրանսպորտային ծախսերի արժեքը հաշվարկվում է դաշտային աշխատանքների և ժամանակավոր կառույցների արժեքների 5 %-ի չափով:

2.4.12. Աշխատանքների կազմակերպում և լուծարում

Աշխատանքների կազմակերպման ծախսերը կազմում են դաշտային աշխատանքների արժեքի 1 %-ը:

Դաշտային աշխատանքների ավարտից հետո նախատեսվում են լուծարման աշխատանքներ, որոնք կազմում են դաշտային աշխատանքների արժեքի 0.8 %-ը:

2.4.13. Հաշվետվության կազմման աշխատանոցային աշխատանքներ

Դաշտային աշխատանքների և լաբորատոր ուսումնասիրությունների ավարտից հետո, դրական արդյունքների դեպքում, նախատեսվում են աշխատանոցային աշխատանքներ համապատասխան գծագրական հավելվածներով երկրաբանական հաշվետվության (պաշարների հաշվարկով) և տեղամասի շահագործման նպատակահարմարության ՏՏՀ-ի կազմման համար:

Միսի ավազի հանքավայրի Արևելյան տեղամասում 2026-2028 թթ. ծրագրված երկրաբանահետախուզական աշխատանքների արդյունքներով՝ սպասվող միջին մոտ

10-12 մ հզորության պարագայում, հանքավայրի ակնկալվող պաշարները կկազմեն մոտ 450-500 հազ.մ³:

2.5. Աշխատանքի անվտանգության հարցերը

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների անվտանգությունն ապահովելու համար նախատեսվում է իրականացնել անվտանգության տեխնիկական հրահանգի բոլոր պահանջները:

Աշխատանքները կկատարվեն ՀՀ աշխատանքային օրենսդրության պահանջների, երկրաբանահետախուզական աշխատանքների անվտանգության նորմատիվային փաստաթղթերի և այլ նորմատիվային ակտերի համապատասխան:

Սույն ծրագիրը նախատեսում է բոլոր տեսակի աշխատանքների անվտանգ կատարումը: Աշխատանքների կազմակերպիչները պարտավոր են.

- կատարել պլանային աշխատանքներ ուղղված արտադրական վնասվածքների բացառմանը;
- ժամանակին, ոչ ուշ քան երեք ամիսը մեկ աշխատակիցների հետ անցկացնել հրահանգավորում անվտանգության տեխնիկայի գծով;
- աշխատանքի ընդունվող բոլոր աշխատողների հետ անցկացնել նախնական ուսուցում անվտանգության տեխնիկայի կանոնների վերաբերյալ;
- բոլոր մասնագիտությունների գծով աշխատողներին ապահովել աշխատանքների անվտանգ կատարման հրահանգներով;
- բանվորներին ապահովել բանվորական արտահագուստով և անհատական պաշտպանիչ միջոցներով;
- տրանսպորտային և հորատման մեքենաների, սարքավորումների և մեխանիզմների ղեկավարումը թույլատրել այն անձանց, որոնք անցել են հատուկ ուսուցում և ունեն այդ մեքենաները կամ մեխանիզմները ղեկավարելու իրավունքի վկայական:

3. ՆԱԽԱԳԾՄԱՆ ՆՈՐՄԱՏԻՎ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՆՔԸ

Արդյունահանման նպատակով երկրաբանահետախուզական աշխատանքների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվությունը կազմելիս ընկերությունն առաջնորդվել է բնապահպանական օրենսդրության պահանջներով, որոնք ամրագրված են հետևյալ իրավական ակտերում.

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն

Ըստ ՀՀ Սահմանադրության (ընդունվել է 1995թ., փոփոխվել 2005 և 2015 թվականներին) 10-րդ հոդվածի “Պետությունն ապահովում է շրջակա միջավայրի պահպանությունը և վերականգնումը, բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործումը”:

Հոդված 33.2-ով սահմանված է որ. “Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի ապրելու իր առողջությանը և բարեկեցությանը նպաստող շրջակա միջավայրում, պարտավոր է անձամբ և այլոց հետ համատեղ պահպանել և բարելավել շրջակա միջավայրը”:

1991 թվականից առ այսօր ավելի քան 25 օրենսգրքեր և օրենքներ են ընդունվել, որոնք կարգավորում են շրջակա միջավայրի հետ կապված իրավահարաբերությունները:

Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգիրք

Հողօգտագործման և հողի աղտոտման հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության Հողային օրենսգրքով (ընդունված 02.05.2001): Ելնելով օրենսգրքի պահանջներից ՀՀ կառավարության կողմից ընդունվել են “Հողերն աղտոտումից պահպանելու ընդհանուր պահանջների, հողն աղտոտող վնասակար նյութերի ցանկի և հողերի աղտոտվածության աստիճանի գնահատման տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու մասին” (24.08.2006 թիվ 1277- Ն), «Հողի բերրի շերտի օգտագործման կարգը հաստատելու, հայաստանի հանրապետության կառավարության 2002 թվականի սեպտեմբերի 19-ի N 1622-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու եվ 2001 թվականի ապրիլի 12-ի N 286- Ն որոշման մեջ փոփոխություն կատարելու մասին» (08.09.2011թ.-ի N1396-Ն), «Հողերի ռեկուլտիվացմանը ներկայացվող պահանջները եվ խախտված հողերի դասակարգումն ըստ ռեկուլտիվացման ուղղությունների սահմանելու եվ հայաստանի հանրապետության կառավարության 2006 թվականի մայիսի 26-ի N 750- Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» (14.12.2017թ.-ի N1643-Ն) որոշումները:

ՀՀ բնապահպանության նախարարի 24.12.2012թ.-ի N365-Ն “Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախահաշվային արժեքների հաշվարկման և ինդեքսավորման կարգը” հաստատելու մասին հրամանն ուժը կորցրած է ճանաչվել շրջակա միջավայրի նախարարի 07.01.2022թ.-ի N6-Ն հրամանով:

Հանքավայրի շահագործման ժամանակ հողատարածքների օգտագործման հարցերը կարգավորվում են համաձայն հողային օրենսգրքի պահանջների:

Հայաստանի Հանրապետության ջրային օրենսգիրք

Ջրօգտագործման, ջրահեռացման, մակերեսային և ստորգետնյա ավազանների օգտագործման և պահպանության հարցերը կարգավորվում են Հայաստանի

Հանրապետության ջրային օրենսգրքով (ընդունված 04.06.2002) և Հայաստանի Հանրապետության «Հայաստանի Հանրապետության ջրի ազգային ծրագրի մասին» օրենքով:

ՀՀ մակերևութային ջրերի էկոլոգիական նորմերը սահմանվել են ՀՀ կառավարության 27.01.2011թ. N75-Ն որոշմամբ հաստատված “Կախված տեղանքի առանձնահատկություններից՝ յուրաքանչյուր ջրավազանային կառավարման տարածքի ջրի որակի ապահովման նորմեր”-ով:

Նախատեսվող գործունեության ընթացքում ջուրը սահմանափակ ծավալով օգտագործվելու է ջրցան իրականացնելու, ինչպես նաև աշխատողների կենցաղային կարիքների համար:

Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգիրք

ՀՀ տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, ընդերքն օգտագործելիս բնությունը և շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պահպանության խնդիրները, աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերք օգտագործման ընթացքում պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության 2011թ. Նոյեմբերի 28 ընդերքի մասին օրենսգրքով:

Ելնելով օրենսգրքի պահանջներից ՀՀ կառավարության կողմից ընդունվել է “Շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման եվ հատկացումների չափերի հաշվարկման կարգը սահմանելու եվ հայաստանի հանրապետության կառավարության 2012 թվականի օգոստոսի 23-ի n 1079-ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին” (21.10.2021թ.-ի N1733-Ն) որոշումը:

Հանքարդյունահանման աշխատանքներն անհրաժեշտ է իրականացնել համաձայն այս օրենսգրքի պահանջների:

Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքային օրենսգիրք

Սույն օրենսգիրքը ընդունվել է 2004 թվականի նոյեմբերի 9-ին, այն կարգավորում է կոլեկտիվ եւ անհատական աշխատանքային հարաբերությունները, սահմանում է այդ հարաբերությունների ծագման, փոփոխման եւ դադարման հիմքերն ու իրականացման կարգը, աշխատանքային հարաբերությունների կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները, պատասխանատվությունը, ինչպես նաեւ աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմանները:

Աշխատանքային պայմանագիրը համաձայնություն է աշխատողի եւ գործատուի միջեւ, կազմված համաձայն աշխատանքային օրենսգրքի, այլ նորմատիվ իրավական ակտերի պահանջների հիման վրա:

“Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենք (2014)

Յուրաքանչյուր նախատեսվող գործունեություն՝ շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող ուսումնասիրություն, արտադրություն, կառուցում, շահագործում,

վերակառուցում, ընդլայնում, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինում, վերապրոֆիլավորում, կոնսերվացում, տեղափոխում, լուծարում, փակում, որը կարող է ազդեցություն ունենալ շրջակա միջավայրի վրա, ենթակա է շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության, համաձայն «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» 2014թ.-ի Հայաստանի Հանրապետության օրենքի:

Օրենքը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատումների, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության պետական փորձաքննության ոլորտի հասարակական հարաբերությունները:

«Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» ՀՀ Օրենքը (ՀՕ - 150, 3.05.2023թ.) կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման, անդրսահմանային ազդեցության գնահատման, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության պետական փորձաքննության, հանրության ծանուցման, հանրային լսումների իրականացման, պետական փորձաքննական եզրակացության տրամադրման, ուժը կորցնելու, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման, փորձաքննության և նախատեսվող գործունեության իրականացման գործընթացներում նախաձեռնողների իրավունքների ու պարտականությունների հետ կապված հարաբերությունները:

«Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենք ՀՕ-121 կարգավորում է մթնոլորտային օդի պահպանության իրավական և կազմակերպական հիմքերը՝ ուղղված մթնոլորտային օդի որակի պահպանությանը: Մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար բարենպաստ մթնոլորտային օդի որակի ապահովման նպատակով՝ մթնոլորտային օդի պահպանության բնագավառում հասարակական հարաբերությունները:

«Հանրային առողջապահության մասին» ՀՀ օրենք /28.02.2024թ./

Սույն օրենքը կարգավորում է հանրության (մարդու) առողջության պահպանման և ապահովման, առողջության պաշտպանության և խթանման, վարակիչ և ոչ վարակիչ հիվանդությունների և թունավորումների (այսուհետ՝ հիվանդություններ) կանխարգելման, հանրության (մարդու) առողջության վրա շրջակա միջավայրի սոցիալ-տնտեսական, վարքագծային և հնարավոր այլ վնասակար և վտանգավոր գործոնների ազդեցության կանխարգելման, ներկա ու ապագա սերունդների կենսունակության համար բարենպաստ պայմանների ստեղծման, հանրության (մարդու) առողջության ապահովման մատչելի ու հավաստի տեղեկատվության, առողջության խթանման, հանրային առողջապահական գիտելիքների տարածման և ուսուցման, հանրության (մարդու) առողջությանն ուղղակի կամ անուղղակի վնաս պատճառելը կանխարգելելու նպատակով:

«Բնակչության բժշկական օգնության և սպասարկման մասին» ՀՀ օրենք /04.03.1996թ./

Սույն օրենքը սահմանում է մարդու առողջության պահպանման սահմանադրական իրավունքի իրականացումն ապահովող բժշկական օգնության և սպասարկման կազմակերպման, իրավական, տնտեսական եւ ֆինանսական հիմունքները:

«Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ու պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին» ՀՀ օրենք

Օրենքը ընդունվել է 1998 թվականի նոյեմբերի 11-ին:

Սույն օրենքը սահմանում է հուշարձանների պահպանության եւ օգտագործման բնագավառի իրավական հիմքերը: Այն կարգավորում է գործունեության ընթացքում ծագող հարաբերությունները:

Հայաստանի Հանրապետության բուսական աշխարհի մասին օրենք

ՀՀ պետական քաղաքականությունը բնական բուսական աշխարհի գիտականորեն հիմնավորված պահպանության, պաշտպանության, օգտագործման և վերարտադրության բնագավառում սահմանում է “Բուսական աշխարհի մասին” ՀՀ օրենքը (ընդունված 23.11.1999 թ.):

Հայաստանի Հանրապետության կենդանական աշխարհի մասին օրենք

ՀՀ տարածքում կենդանական աշխարհի վայրի տեսակների պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականությունը սահմանում է “Կենդանական աշխարհի մասին” ՀՀ օրենքը (ընդունված 03.04.2000թ.):

Հայաստանի Հանրապետության թափոնների մասին օրենք

Թափոնների հավաքման, փոխադրման, պահման, մշակման, օգտահանման, հեռացման, ծավալների կրճատման և դրանց հետ կապված այլ հարաբերությունների, ինչպես նաև մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման իրավական և տնտեսական հիմքերը կարգավորվում են “Թափոնների մասին” ՀՀ օրենքով (ընդունված 24.11.2004):

Բնապահպանական վերահսկողության մասին ՀՀ օրենք (2005)

Սույն օրենքը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում բնապահպանական օրենսդրության նորմերի կատարման նկատմամբ վերահսկողության կազմակերպման ու իրականացման խնդիրները եւ սահմանում է Հայաստանի Հանրապետությունում բնապահպանական օրենսդրության նորմերի կատարման նկատմամբ վերահսկողության առանձնահատկությունների, կարգերի, պայմանների, դրանց հետ կապված հարաբերությունների եւ բնապահպանական վերահսկողության իրավական ու տնտեսական հիմքերը:

Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին օրենք

Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների՝ որպես բնապահպանական, տնտեսական, սոցիալական, գիտական, կրթական, պատմամշակութային, գեղագիտական, առողջապահական, ռեկրեացիոն արժեքներ կայացնող էկոհամակարգերի, բնության համալիրների ու առանձին օբյեկտների բնականոն զարգացման, վերականգնման, պահպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականության իրավական հիմունքները կարգավորում է “Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին” ՀՀ օրենքը (27.11.2006 թ.):

ՀՀ կառավարության 29.01.2010 թ. N71-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ կենդանիների Կարմիր Գիրք

ՀՀ կառավարության 29.01.2010 թ. N72-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ բույսերի Կարմիր Գիրք

ՀՀ կառավարության 2 նոյեմբերի 2017 թվականի “Հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և հանված բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները սահմանելու և ՀՀ կառավարության 2006 թվականի հուլիսի 20-ի N1026-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին” N 1404-Ն որոշում

- ՀՀ կառավարության 31 հուլիսի 2014 թվականի “Հայաստանի Հանրապետության բուսական աշխարհի օբյեկտների (այսուհետ՝ օբյեկտներ) պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման կարգը սահմանելու մասին” N 781-Ն որոշում:

- ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ.-ի N676-Ն որոշումը:

- ՀՀ կառավարության 18.08.2021թ.-ի N1352-Ն որոշումը:

- ՀՀ կառավարության 21.10.2021թ.-ի N1733-Ն որոշումը:

- ՀՀ կառավարության 14.08.2008թ.-ի N967-Ն որոշումը:

- ՀՀ կառավարության 02.07.2015թ.-ի N731-Ն որոշումը:

-ՀՀ կառավարության 20.01.2005թ. N64-Ն որոշումը

-ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ.-ի N 675-Ն որոշումը

-ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N 191-Ն որոշումը

-ՀՀ կառավարության 11.11.2021թ.-ի N1848-Ն որոշումը

-ՀՀ կառավարության 02.02.2006թ.-ի N160-Ն որոշումը

-Շրջակա միջավայրի նախարարի N 369-Ն հրամանը

ՀՀ բնապահպանության նախարարը 25.12.2006 թ. N 430-Ն հրամանը

4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

4.1 Գտնվելու վայրը

Նորամարգ-Հրազդանի ավազի հանքավայրի Հյուսիսային տեղամասը վարչական տեսակետից գտնվում է ՀՀ Արարատի մարզի Մասիս համայնքի Նորամարգ բնակավայրում, Նորամարգ գյուղից մոտ 1.1 կմ դեպի հյուսիս-արևելք, Հովտաշեն գյուղից 0,6 կմ հյուսիս-արևմուտք: Մասիս քաղաքի հետ կապված է մոտ 8 կմ, իսկ մայրաքաղաք Երևանի հետ՝ մոտ 24 կմ երկարությամբ ասֆալտապատ ավտոճանապարհներով:

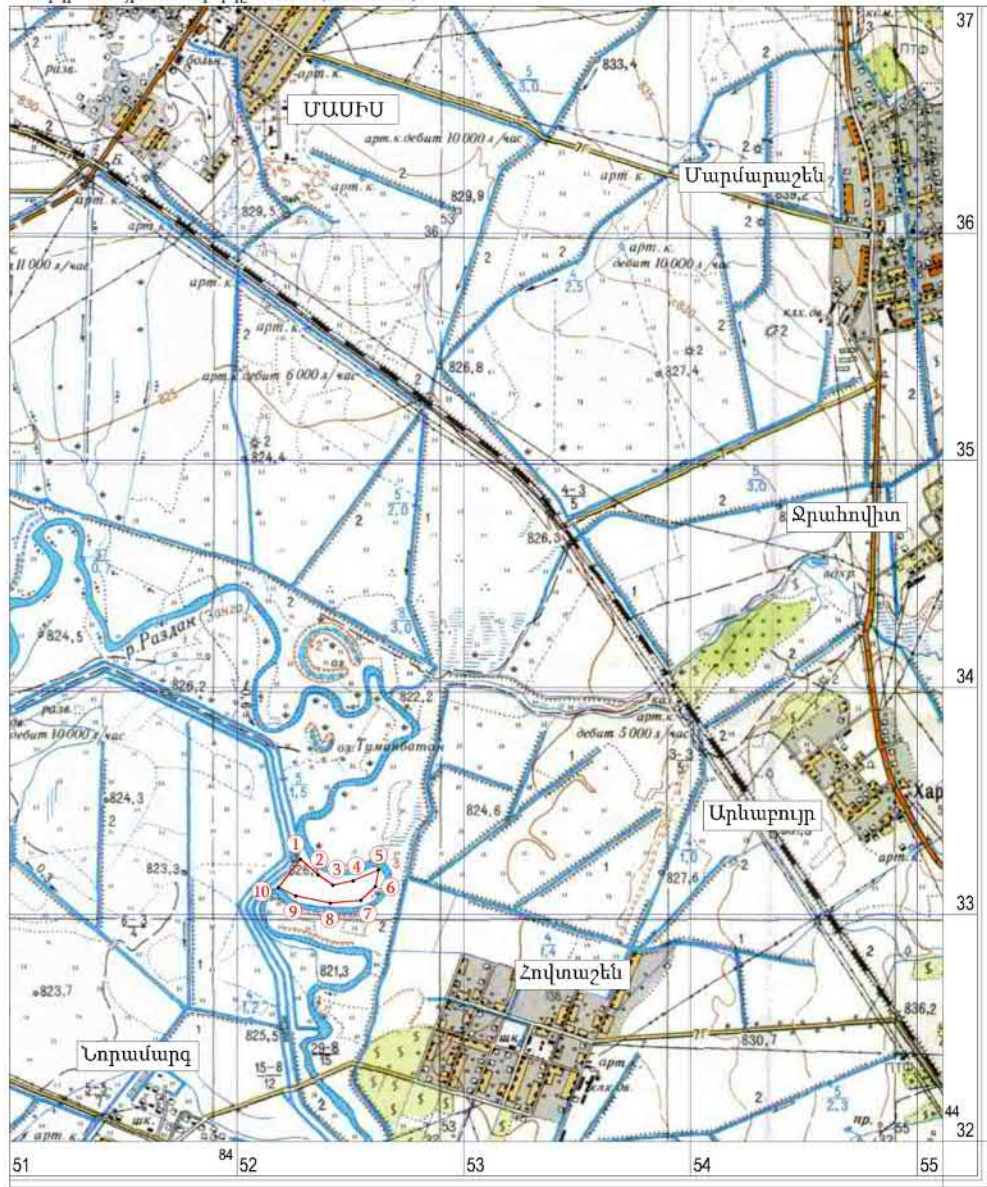
Նկ. 1. ՀՀ Արարատի մարզի ակնարկային քարտեզ.

- Նորամարգ-Հրազդանի ավազի հանքավայրի Հյուսիսային տեղամաս
- Տեղամասի կենտրոնի աշխարհագրական կոորդինատներն են.
- հյուսիսային լայնությունը՝ $40^{\circ} 01' 48''$
- արևելյան երկայնությունը՝ $44^{\circ} 26' 33''$

Այն գտնվում է 823-824 մ բացարձակ բարձրությունների վրա:

Հայցվող տեղամասի տարածքի ծայրակետերի կոորդինատներն են WGS-84 (ARMREF 02) կոորդինատային համակարգով:

1) $X_1 = 4433\ 243.7050$	$Y_1 = 8452\ 280.8510$
2) $X_2 = 4433\ 175.3341$	$Y_2 = 8452\ 358.8593$
3) $X_3 = 4433\ 129.5735$	$Y_3 = 8452\ 424.7249$
4) $X_4 = 4433\ 148.7547$	$Y_4 = 8452\ 513.9964$
5) $X_5 = 4433\ 196.7735$	$Y_5 = 8452\ 625.0316$
6) $X_6 = 4433\ 123.7663$	$Y_6 = 8452\ 611.2920$
7) $X_7 = 4433\ 062.8039$	$Y_7 = 8452\ 547.3602$
8) $X_8 = 4433\ 050.6765$	$Y_8 = 8452\ 413.5614$
9) $X_9 = 4433\ 082.4819$	$Y_9 = 8452\ 260.3404$
10) $X_{10} = 4433\ 120.4207$	$Y_{10} = 8452\ 184.4975$

 Հայցվող տարածքի եզրագիծը

Նկար 2.

Շրջանն ապահովված է էլեկտրաէներգիայով և գազաֆիկացված է: Վառելիքաէներգետիկ հումքի և անտառանյութի պահանջները բավարարվում են ներկրման հաշվին:

Մարզի տարածքով է անցնում հանրապետական նշանակության Երևան-Երախ երկաթուղին:

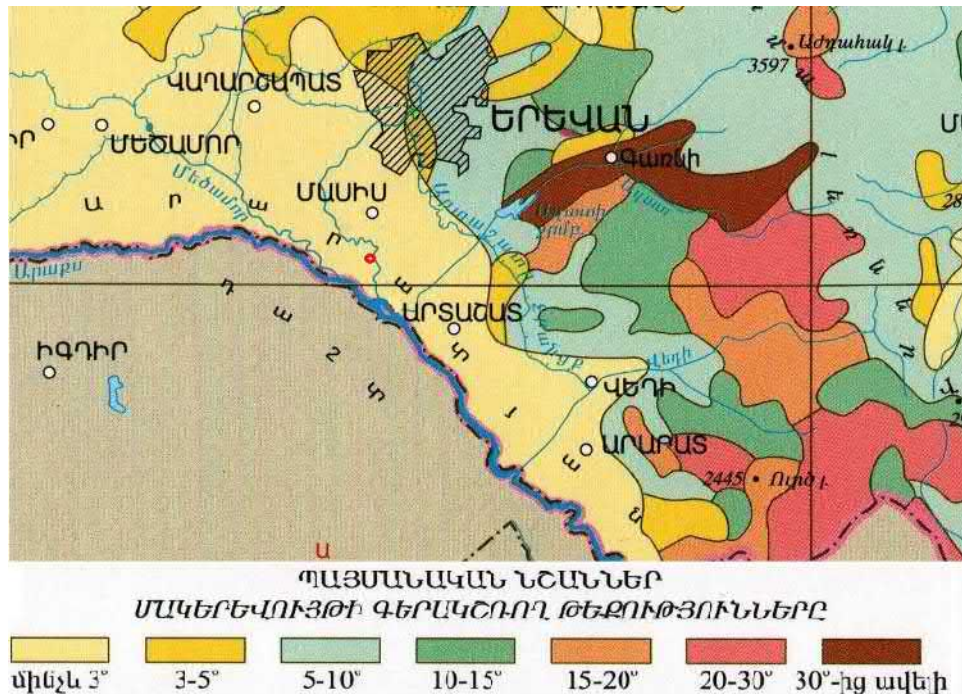
Տնտեսության հիմքը գյուղատնտեսությունն է, որը հիմնականում մասնագիտացած է խաղողագործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության մեջ: Մարզի տնտեսության զարգացման համար իրենց դերն ունեն նաև զբոսաշրջային ռեսուրսները: Արդյունաբերության առաջատար ուղղությունները սննդամթերքի, ծխախոտային արտադրատեսակների, խմիչքների արտադրություններն են, ինչպես նաև հիմնային մետաղների արտադրությունն այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը: Մարզի բազմաձյուղ արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է:

Տարածաշրջանը հարուստ է ջրային ռեսուրսներով: Շրջանի տարածքով հոսում են Մեծամոր, Հրազդան և Արաքս գետերը:

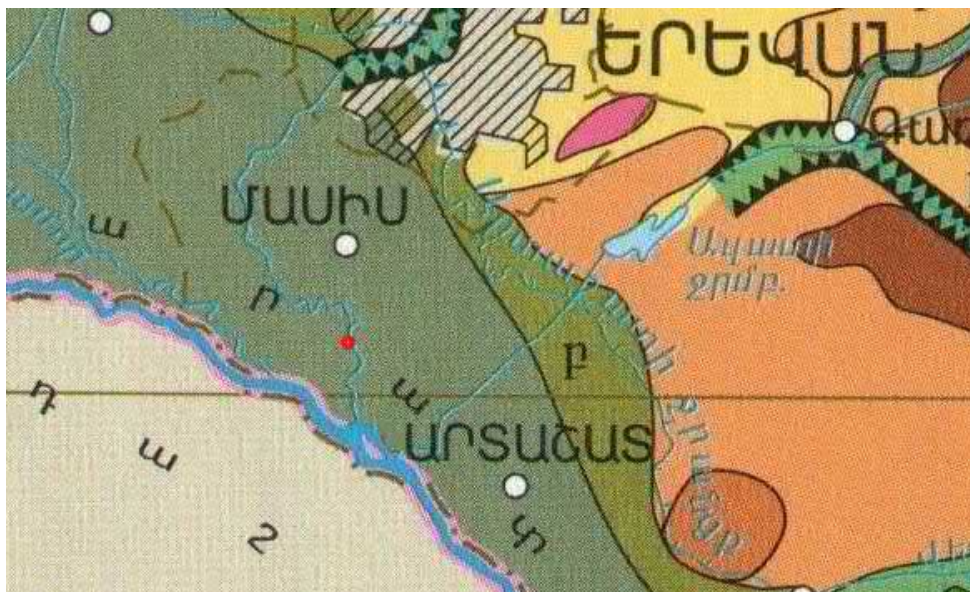
4.2. Ռելիեֆ, երկրաձևաբանություն

Երկրաձևաբանական տեսակետից տեղամասի տարածքն իրենից ներկայացնում է Արարատյան դաշտի հարավ-արևելյան մասը կազմող հարթավայր, որի թեքության անկյունը չի գերազանցում 3°:

Բարձրությունը տատանվում է 800-1000մ-ի սահմաններում:

Նկար 3.

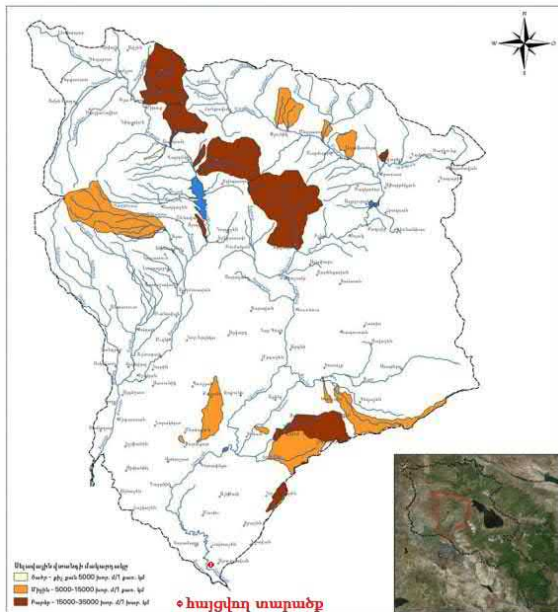
Նկար 4. Երկրաձևագրություն

Արարատյան դաշտը Արարատյան գոգավորության հատակն է՝ լցված լճագետային, հեղեղաբերուկ նստվածքներով և լավաներով: Ձգվում է հյուսիս-արևմուտքից հարավ-արևելք՝ Ախուրյանի գետաբերանից մինչև Գայլի դրունք, որով բաժանվում է Շարուրի դաշտից: Դաշտի երկարությունը կազմում է ավելի քան 100 կմ, իսկ լայնությունը մինչև 25 կմ:

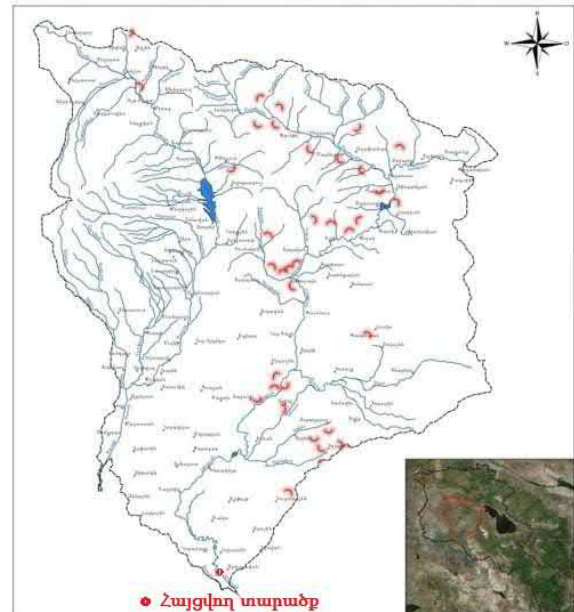
4.3 սողանքներ, սելավներ և սեյսմիկ պայմանների բնութագիր

Ըստ «2007-2010 թթ. ՀՀ տարածքի առավել վտանգավոր սողանքների ամփոփագրի կազմման աշխատանքների» հաշվետվության և ՀՀ Սողանքների քարտեզի, շրջանում սողանքներ և առավել վտանգավոր սողանքային մարմիններ չկան: Քարաթափումների և սողանքների առաջացման ռիսկերը գրոյական են: Տեղամասի և նրան հարակից տարածքների ուսումնասիրությունները հաստատում են, որ սողանքներ, կարստեր և փլուզումների առկա չեն:

Հրազդանի ՋՏԿ-ի սելավային վտանգների և սողանքի տարածքները ներկայացված են Նկար 4-ում

Հրազդանի ՋՏԿ-ի սելավային վտանգներ

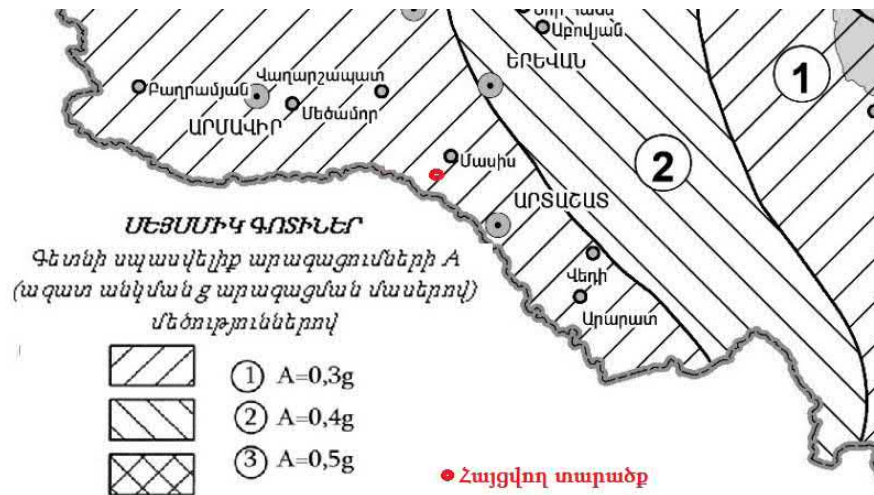
ՋՏԿ-ի սողանքի քարտեզ

Հրազդանի

Նկար 5

Համաձայն Հրազդանի ՋՏԿ-ի սելավային վտանգների և սողանքների քարտեզների մոտակա 15կմ հեռավորության վրա այդպիսի երևույթներ չեն դիտարկվել:

ՀՀ Քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի՝ 2020թ. դեկտեմբերի 28-ի թիվ 102-Ն հրամանով հաստատված «ՀՀՀՆ 20.04- «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմեր»: Այդ նորմերով սահմանվում են այն չափանիշները, որոնք պետք է դրվեն շենքերի ու կառուցվածքների նախագծման ու կառուցման ընթացքում /սեյսմակայունության հիմնական սկզբունքներ/: Մեյսմակայուն շինարարությունը իրականացվում է տարբերակված՝ երեք, ըստ ուժգնության աճող հաջորդականությամբ՝ 1, 2, 3 սեյսմիկ գոտիներում, որոնց համար գրունտի հորիզոնական արագացման մեծությունը համապատասխանաբար 300, 400 և 500 սմ/վրկ² է: Նույն հրամանի հավելվածում ներկայացված է ՀՀ բնակավայրերի ցուցակը ըստ սեյսմիկ գոտիների: Այդ ցուցակում հանքավայրի տարածքը և մոտակա բնակավայրերը գտնվում են է 1 սեյսմիկ գոտում, իսկ գրունտների սպասվելիք հորիզոնական արագացումների մեծությունը՝ $a=300$ սմ/վրկ², $A=0.3g$ (տես նկար 6):

Նկար 6. Հավանական սեյսմիկ վտանգի գոտիավորման քարտեզ

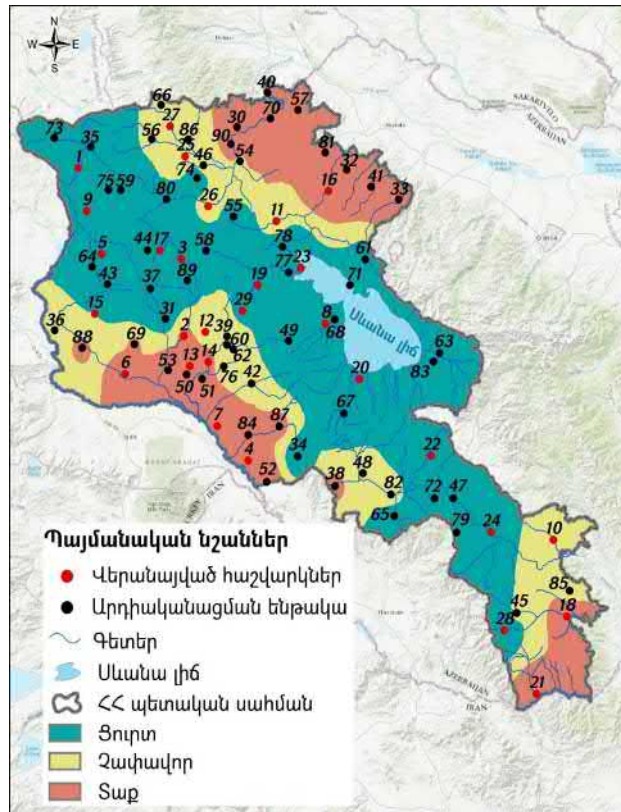
4.4 Շրջանի կլիման

Լեռնային երկրներին հատուկ օրինաչափությամբ՝ ՀՀ-ում կլիմայական գոտիները փոխվում են ըստ բարձրության: Երևական տարածաշրջանի կլիմայական պայմանների նկարագրության համար օգտվել ենք ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2024թ. հունվարի 15-ի N03-Ն հրամանով հաստատված „Շինարարական կլիմայաբանություն,, ՀՀՇՆ 22-01-2024 փաստաթղթից: Այդ փաստաթղթով սահմանում են կլիմայական պարամետրերը, որոնք կիրառվում են շենքերի և շինությունների, ջեռուցման, օդափոխության, օդի լավորման, ջրամատակարարման համակարգերի նախագծման, ինչպես նաև քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի հատակագծման և կառուցապատման ժամանակ:

Կլիմայական ցուցանիշները հիմնականում հաշվարկված են Հայաստանի Հանրապետության այն բնակավայրերի համար, որտեղ տեղակայված օդերևութաբանական կայանները ունեն դիտարկումների բավականին երկար (25-30 տարուց ոչ պակաս) շարք: Ցուցանիշները սրբագրված են վերջին տասնամյակի (2020թ. ներառյալ) տվյալների հաշվառումով: Տարածաշրջանի տարբեր կետերում կլիմայական պայմանները բոլորովին միատեսակ չեն: Կլիմայական գոտիականությունն առկա է համայնքի ողջ տարածքում:

Տեղամասի շրջանի կլիման չոր ցամաքային է: Ամառը շոգ է, տևական (4-5 ամիս): Հուլիսի միջին ջերմաստիճանը 25-26°C է: Բնորոշ են լեռնահովտային քամիները: Ձմեռը ցուրտ է, անամպ, անհողմ: Հունվարի միջին ջերմաստիճանը -3-ից -5°C է:

Հաստատուն ձնածածկույթ ամեն տարի չէ, որ ձևավորվում է՝ տարվա մեջ ձնածածկույթով օրերի քանակը կազմում է Արտաշատ քաղաքում 36 օր, Երևան «Էրեբունի» 47օր: Ընդհանուր Արարատյան դաշտի գոգ բնույթի հետևանքով ձմռանը դիտվում է ջերմաստիճանի շրջադասություն. դաշտում այն լինում է ավելի ցածր, քան շրջակա նախալեռներում: Գարունը կարճատև է: Բնորոշ են անկայուն եղանակները և համեմատաբար առատ տեղումները: Հրաշալի է արևոտ, տևական աշունը: Տարեկան միջին ջերմաստիճանը 11-12°C է, առավելագույնը՝ 42°C, նվազագույնը՝ - 28°C, տարեկան միջին տեղումները՝ 300-350 մմ (առավելագույնը՝ ապրիլ-մայիս ամիսներին):

Նկար 7. ՀՀ կլիմայական շրջանացման սխեմատիկ քարտեզ

Կլիմայի բնորոշման համար հիմք է վերցրվել մոտակայքում գտնվող Արտաշատի և Երևանի «Էրեբունի» օդերևույթաբանական կայանի երկարատև դիտարկման արդյունքները:

Օդի ջերմաստիճանը

Օդ. Կայանի անվանումը	Բարձրագույն մակարդակից, մ	Միջին ջերմաստիճանը ըստ ամիսների, °C												Միջին տար. °C	Բաց. նվազ. °C	Բաց. առավ. °C
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Արտաշատ	829	-3,5	-0,5	6,0	12,8	17,5	21,8	25,5	24,9	20,0	13,1	6,0	-0,4	11,9	-28,9	42,6
Էրեբունի	888	-3,6	-1,0	5,3	12,5	17,4	21,8	25,8	25,2	20,5	13,3	6,3	-0,2	11,9	-28	42

Օդի հարաբերական խոնավությունը

Օդ. կայանի անվանումը	Օդի հարաբերական խոնավությունը, %														
	ըստ ամիսների.												Միջին տար	Միջին ամսական ժամը 15-ին	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		Ամեն ցուրտ ամսվա	Ամենա տաք ամսվա,
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Արտաշատ	78	73	63	59	59	54	52	52	57	67	75	79	64	62	35
Էրեբունի	79	75	62	56	57	49	45	46	49	62	73	79	61	67	28

Մթնոլորտային տեղումները

Օդ. Կայանի անվանում	միջին ամսական Տեղումների քանակը, մմ օրական առավելագույն													Տեղումների քանակը նոյեմբեր-մարտ ամիսներին, մմ	Տեղումների քանակը հոկտեմբեր- ապրիլ ամիսներին, մմ
	ըստ ամիսների.												Տարե կան		
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Արտաշատ	18	18	26	36	39	23	11	6	10	22	23	17	249	102	147
	18	20	32	36	43	34	27	25	28	36	38	22	43		
Էրեբունի	24	23	32	35	45	23	11	8	12	29	28	21	291	128	163
	24	23	34	29	42	34	29	37	51	35	36	28	51		

Քամիները

Բնակավայրի, օդերևութաբանական կայանի անվանումը		Ամիսներ	Կրկնելիությունը, % ըստ ուղղությունների Միջին արագությունը, մ/վ								Անհողմությունների կրկնելիությունը, %	Միջին ամսական արագությունը, մ/վ	Գերակշռող ուղղությունը հունիս-օգոստոս ամիսներին	Միջին արագություններից նվազագույնը ըստ ուղղությունների հուլիսին, մ/վ	Գերակշռող ուղղությունը դեկտեմբեր-փետրվար ամիսներին	Միջին արագություններից նվազագույնը ըստ ուղղությունների հունվարին, մ/վ
			Հյուսիսային (Հս)	Հյուսիս- Արև վելյան (ՀսԱրլ)	Արև վելյա ն (Արլ)	Հարավ- Արև վելյան (ՀվԱրլ)	Հարավ (Հվ)	Հարավ-Արևմտյան (ՀվԱրմ)	Արևմտյան (Արմ)	Հյուսիս- Արևմտյան (ՀսԱրմ)						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Արտաշատ	հունվար	7	8	10	20	12	10	15	18	88	0,3	ՀվԱրլ	2,0	ՀվԱրլ	3,1	
		1,7	1,7	2,7	3,1	2,4	2,0	2,2	1,7							
	ապրիլ	4	9	12	27	13	8	13	14	74	0,6					
		1,7	1,8	2,1	2,8	2,5	2,8	2,8	2,6							
	հուլիս	8	7	9	16	9	9	18	24	80	0,4					
		1,7	1,9	1,7	2,0	2,0	2,0	2,7	2,3							
	հոկտեմբեր	7	12	12	19	8	10	16	16	85	0,3					
		1,6	1,5	2,1	2,0	1,5	2,1	2,4	2,0							

Ձյան ծածկույթ

Բնակավայրի անվանումը	Առավելագույն տասնօրյակային բարձրությունը, սմ	Տարվա մեջ ձնածածկույթով օրերի քանակը	Ձյան մեջ ջրի առավելագույն քանակը, մմ	Գրունտի սառչման առավելագույն խորությունը, սմ
Արտաշատ	40	36	46	41
Երևան «Էրեբունի»	58	47	-	60

4.5 Մթնոլորտային օդ

ՀՀ տարածքում օդային ավազանի ֆոնային աղտոտվածությունը վերահսկվում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից:

Մթնոլորտն աղտոտող նյութերի պարունակություններն որոշելու համար մթնոլորտային օդի որակի դիտարկումներ կատարվում են Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Ալավերդի, Հրազդան, Արարատ, Ծաղկաձոր, Չարենցավան, Կապան և Քաջարան քաղաքներում: Ընդհանուր առմամբ վերը թվարկված բնակավայրերում գործում է 15 անշարժ՝ ակտիվ նմուշառման դիտակայան և 214 շարժական՝ պասիվ նմուշառման դիտակետ: Երևան քաղաքի մեկ դիտակայանում ավտոմատ սարքավորման միջոցով իրականացվում են ածխածնի մոնիթինգի դիտարկումներ: Քաղաքների մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական և միջին շաբաթական կոնցենտրացիաների բաշխվածության քարտեզները հասանելի են www.meteomonitoring.am ինտերնետային կայքում: Փոշով աղտոտվածությունը կարող է առաջանալ արդյունաբերական գործընթացների, տրանսպորտային միջոցների, ճանապարհային փոշու, շինարարության, գյուղատնտեսական և այլ գործողությունների հետևանքով:

Նախագծվող տարածքի անմիջապես մոտակայքում մթնոլորտային օդի մոնիթորինգի դիտակետեր չկան:

ՀՀ կենտրոնական մասի մթնոլորտային օդի որակի մոնիթորինգի դիտացանց

Նկար 8.

ՀՀ Արարատի մարզում միայն Արարատ քաղաքում են կատարվում փոշու, ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի դիտարկումներ: Քաղաքում գործում է 1 անշարժ դիտակայան և 12 շարժական դիտակետ:

Հաշվի առնելով, որ հայցվող տարածքին ամենամոտ գտնվող բնակավայրերի՝ Հովտաշեն և Նորամարգ գյուղերի մշտական բնակչությանը թվաքանակը համաձայն Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտեի տվյալների 2025թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, կազմում է 6533 մարդ, համաձայն ժամանակավոր առաջարկություններ «Վնասակար նյութերի ֆոնային կոնցենտրացիաներ բնակավայրերում, որտեղ բացակայում են մթնոլորտային օդի որակի մոնիթորինգի դիտարկումների», որը

հրապարակված է «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի կայքում, կարելի է ընդունել օդի ֆոնային աղտոտվածության հետևյալ ցուցանիշները. փոշի՝ 0,071 մգ/մ³, ածխածնի օքսիդ՝ 0,8 մգ/մ³, ազոտի երկօքսիդ՝ 0,023 մգ/մ³ և ծծմբի երկօքսիդ՝ 0,006 մգ/մ³:

Բնակչության քանակը (հազար մարդ)	Ֆոնային կոնցենտրացիաներ (մգ/մ ³)			
	Փոշի	Ծծմբի երկօքսիդ (SO ₂)	Ազոտի երկօքսիդ (NO ₂)	Ածխածնի օքսիդ (CO)
50 -100	0.098	0.007	0.034	1.3
10-50	0.095	0.006	0.033	1.1
<10	0.071	0.006	0.023	0.8

4.6. Ջրային ռեսուրսներ

Տարածաշրջանը հարուստ է ջրային ռեսուրսներով: Ջրագրական հիմնական միավորը Արաքս գետն է, իր Հրազդան խոշոր վտակով: Շրջանի տարածքով է հոսում նաև Մեծամոր գետը:

Արաքս գետը սկիզբ է առնում Թուրքիայի ներկայիս սահմաններում, Հայկական լեռնաշխարհի Բյուրակն բարձրավանդակի ջրբաժան սարավանդի միջլեռնային սառցադաշտային կրկեսների մորենային արգելափակման լճերից ու 2200-2700 մ բարձրությունների վրա լավային կառերից բխող աղբյուրներից: Հոսելով դեպի արևելք Արաքսը իր միջին հոսանքներում երկու անգամ մտնում է ՀՀ սահմանները գետի ընթացքով 364-րդ և 746-րդ կմ հեռավորությունների վրա, դառնալով սահմանային գետ Հայաստանի ու Թուրքիայի (մոտ 150 կմ) և Հայաստանի ու Իրանի (42 կմ) միջև: Արաքսի ջրհավաք ավազանի մակերեսը կազմում է 102 հազ. կմ², որից 22.6 հազ.կմ² Հայաստանի Հանրապետության տարածքում: Մինչև հանրապետության սահմանը հասնելը Արաքսը, ունենալով 11630 կմ² ջրհավաք ավազան, արդեն ջրառատ գետ է և ունի ուրույն ջրաբանական բնութագիր: Չնայած ակունքներում աղբյուրալճային սնմանը, նա ունի լեռնային գետերին հատուկ զարնանային բուռն վարարումների ռեժիմ: Արարատյան դաշտի սահմաններում Արաքսը հաճախ ողողում է մերձափնյա հողերը, քանդում ափապաշտպան կառույցներն ու թմբաշարերը: Գետի հիդրոլոգիական բնութագրիչները ըստ Սուրմալու դիտակետի ներկայացված են աղյուսակ 3.6-ում: Արաքսի ջրերը հայտնի են պղտորության բարձր մակարդակով: Ջրի տարեկան պղտորությունը կազմում է միջինը 1200 գր/մ³, բերվածքների միջին ծախսը 200 կգ/վրկ: Գարնանային վարարման ժամանակ

առավելագույն պղտորությունը կազմում է 26000 գր/մ³ և տևում է մեկ շաբաթ, բերվածքների ծախսը կազմում է 3100 կգ/վրկ:

Հրազդան գետը՝ Արաքսի ձախ վտակը, սկիզբ է առնում Սևանա լճից (1900 մ), հոսում է հյուսիս-արևելքից հարավարևելք: Երկարությունը 141 կմ է, ջրհավաք ավազանի մակերեսը՝ 2560 կմ² (առանց Սևանա լճի): Թափվում է Արաքս գետ Մեծամորի գետաբերանից 5 կմ հոսանքով ներքև: Գետավազանի մակերևույթի ամենաբարձր կետը կազմում է 3467 մ, իսկ ամենացածր կետը՝ 790 մ, Արաքս գետին միախառնվելու հատվածը: Վերին հոսանքում առաջացնում է գալարներ, դարավանդներ Հրազդանը բնական հունով սկիզբ է առել Սևանա լճից, սակայն այժմ գետի սկիզբ է համարվում ստորգետնյա ջրանցքը, որը ջուր է մատակարարում Սևանի հիդրոէլեկտրակայանին (այսուհետ՝ ՀԷԿ) և 5.5 կմ հոսելով 70 մ խորությամբ, դուրս է գալիս երկրի մակերևույթ Գեղամավան գյուղի մոտ, ապա անցնելով ևս 8.5 կմ դերիվացիոն ջրանցքով թափվում է Աղբյուրակի ջրամբար: Ստորին հոսանքում հովիտն աստիճանաբար լայնանում է և դուրս գալիս Արարատյան դաշտ: Հրազդան գետի ընդհանուր անկումը կազմում է ավելի քան 1100 մ: Մինչև Հրազդան (Աթարբեկյան) ՀԷԿ-ի կառուցումը Սևանա լճից բաց թողնվող ջուրն անցնում էր Հրազդան-Հրազդան դիտակետով: Սակայն ՀԷԿ-ի դերիվացիոն ջրանցքի շահագործումից հետո ջուրը սկսեց շրջանցել Հրազդան հիդրոլոգիական դիտակետը և անցնելով Հրազդան ՀԷԿ-ով թափվում է Աղբյուրակ ջրամբար: Հրազդան գետը հոսելով հանրապետության կենտրոնական շրջաններով և մայրաքաղաքի միջով, համարվում է հանրապետության հիմնական ջրային զարկերակներից մեկը: Խոշոր վտակներն են Մարմարիկը, Ծաղկաձորը, Դալարը, Արագետը:

Հրազդան գետի ջրային ռեժիմի համար բնորոշ են հետևյալ փուլերը՝ գարնանային վարարում, ամառ-աշնանային և ձմեռային սակավաջրություն: Տարեկան կտրվածքով ամենից շատ հոսքանցնում է վարարումների շրջանում: Հրազդան գետի Հրազդան ջրաչափական դիտակետով վարարումների շրջանում անցնում է տարեկան հոսքի 70%-ը, մնացած ամիսներին բաժին է ընկնում տարեկան հոսքի միայն 30%-ը: Գարնանային վարարումները հիմնականում սկսվում են մարտի կեսերին և շարունակվում են մինչև հունիսի կեսերը, և ունի լավ արտահայտված ալիքի տեսք: Միջին տևողությունը կազմում է մոտ 90 օր, որը կախված է գետի սնման ռեժիմից, օդի ջերմաստիճանից, ձնհալքի շրջանում հեղուկ մթնոլորտային տեղումներից, ձյան մեջ եղած ջրի պաշարից, կայուն ձնածածկույթի հաստատման և վերացման պայմաններից:

Հիդրոլոգիական դիտակետերում Հրազդան գետի հոսքի բնութագրիչները ներկայացված են աղյուսակ 3.6-ում:

Մեծամոր գետի ակունքն ընդունված է համարել Այդր լճից արևմուտք՝ մոտ 860 մ բացարձակ բարձրության վրա գտնվող ճահճուտները, սակայն գետի սնման գործում մեծ է հատկապես Այդր լճի դերը: Գետը հոսում է Արարատյան դաշտով և թափվում է Արաքս գետ՝ գետաբերանից 625 կմ վերև: Գետի երկարությունը 38 կմ է, ունի ոչ մեծ թեքություն, միջինը՝ 1 մ 1 կմ-ի վրա: Ակունքին մոտ նրա մեջ է թափվում Մաստարա սելավը, որը սկիզբ է առնում Արագածի լեռնագանգվածի արևմտյան լանջերի 3600 մ բարձրությունից և

ունի 98 կմ երկարություն: Մեծամորի գետաբերանից 26 կմ վերև թափվում է Քասախ վտակը:

Եթե չհաշվենք վտակների ազդեցությունը, Մեծամոր գետն ունի բացառապես ստորերկրյա սնում գետային հոսքի բարձր բնական կարգավորվածությամբ: Այդ և հիդրոլոգիական այլ բնութագրերով խիստ տարբերվում է հանրապետության մյուս գետերից:

Մեծամորի գետային հոսքը տարվա ընթացքում բաշխվում է գրեթե հավասարաչափ:

Արաքս, Հրազդան և Մեծամոր գետերի հոսքերի բնութագրիչները հիդրոլոգիական դիտակետերում

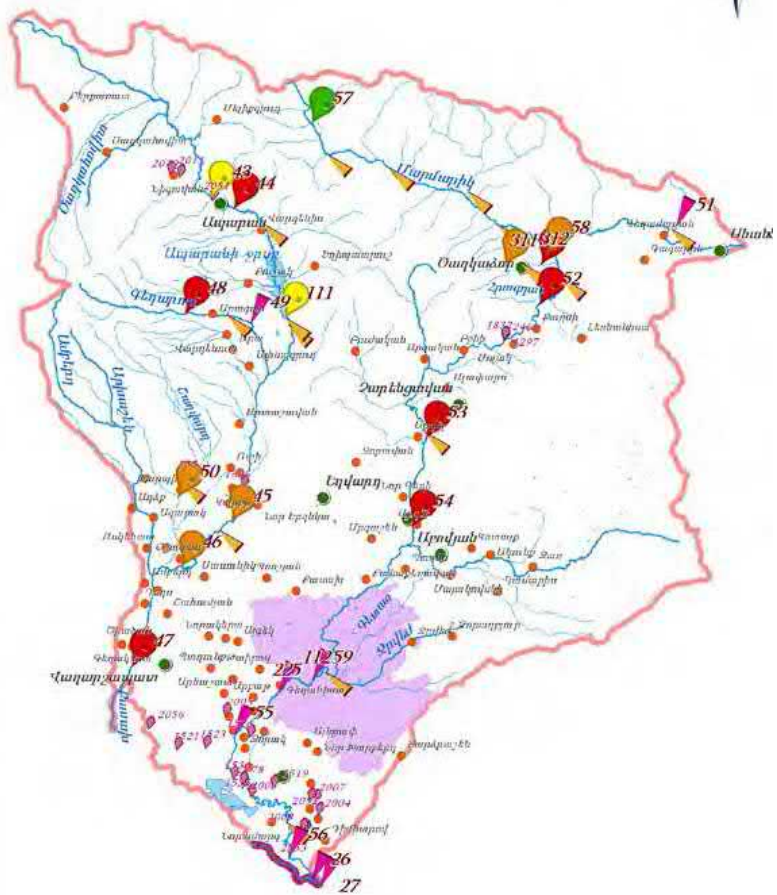
Գետ-դիտակետ	Ջրհավաք ավազանի		Միջին տարեկան հոսքը, մ³/վ	Տարեկան հոսքի		
	մակերեսը, կմ²	Միջին բարձրությունը, մ		շերտը մմ	մոդուլը, լ/վ. կմ²	ծավալը, մլն մ³
Արաքս-Սուրմալու	22100	920	80.2	114	3.63	2529
Հրազդան-Հրազդան	697	2200	7.74	350	11.1	244
Հրազդան-Արգել	503	2310	4.19	263	8.35	132
Հրազդան-Երևան	2000	1999	5.60	88.0	2.80	177
Հրազդան-Հովտաշեն	2500	1748	25.8	350	11.1	815
Մեծամոր-Տարոնիկ	1560	1410	15,0	304	9,64	474
Մեծամոր - Ռանչպար	3540	1610	33,1	294	9,35	104,4

Մակերևութային ջրերի աղտոտվածության մոնիթորինգային աշխատանքները կատարում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը: Տվյալները բերված են համաձայն «ՀՀ շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի արդյունքների մասին 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակ» տեղեկագրի:

Դիտարկումներ են իրականացվել Արաքս գետի 6 դիտակետում: Որոշված ցուցանիշներից գերազանցվել են թթվածնի քիմիական պահանջարկի, թթվածնի հնգօրյա կենսաքիմիական պահանջարկի, ամոնիում, նիտրիտ և սուլֆատ իոնների, մագնեզիումի, պղնձի, քրոմի, նիկելի, մանգանի, վանադիումի, երկաթի, ալյումինի և սելենի համապատասխան ՍԹ-ները:

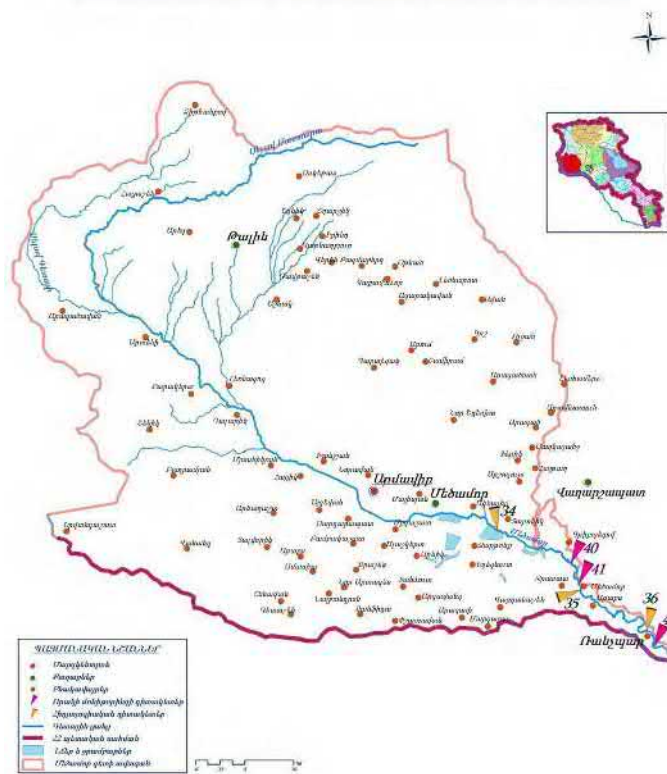
Հրազդան գետի ջրի որակը Գեղամավան գյուղի մոտ հատվածում օգոստոսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Քաղսի գյուղից ներքև հատվածում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «լավ» (2-րդ դաս), Արգել գյուղից ներքև և Արգնի ՀԷԿ-ից վերև հատվածներում երեք ամիսների ընթացքում՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Երևանից ներքև՝ Դարբնիկ գյուղի մոտ, գետաբերանի և Գեղանիստ գյուղի մոտ հատվածներում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «վատ» (5-րդ դաս), Երևանյան լճի մուտքի մոտ հատվածում՝ երեքամիսների ընթացքում՝ «անբավարար» (4-րդ դաս): Հրազդանի ջրավազանային կառավարման տարածքի մակերևութային ջրերի որակի դիտացանցը ներկայացված է նկար 4.6, բ-ում:

Մեծամոր գետի ջրի որակը Վաղարշապատ քաղաքից հարավ և հարավ-արևելք հատվածներում օգոստոս և սեպտեմբեր ամիսներին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), Ռանչպար գյուղից ներքև՝ օգոստոսին՝ «վատ» (5-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս): Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքի (Մեծամոր գետ) մակերևութային ջրերի որակի դիտացանցը ներկայացված է նկար 4.6, գ-ում:

Նկար 4.6, բ

ՄԵԾԱՄՈՐ ԳԵՏԻ ԱՎԱԶԱՆԻ ՄԱԿԵՐԵՎՈՒԹԱՅԻՆ
ԶՐԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ԴԻՏԱՑԱՆՑ

Նկար 4.6, գ

Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրեր: Միջավայրի պայմանների և մարդու առողջության վրա բացասաբար ազդող ֆիզիկական, քիմիական և կենսաբանական աղտոտիչների թափանցումը, առաջացումն ու կուտակումը բնական ջրերում կոչվում է ջրի աղտոտում: Ջրի աղտոտման աղբյուրները հետևյալն են.

- կենցաղային հոսքաջրերը,
- արդյունաբերական հոսքաջրերը,
- ձնհալի և անձրևների ժամանակ հողահանդակներից տեղափոխված պեստիցիդները,
- բնակավայրերից վնասակար նյութերը,
- անձրևի և ձյան միջոցով՝ մթնոլորտից անջատվող աղտոտող նյութերը:

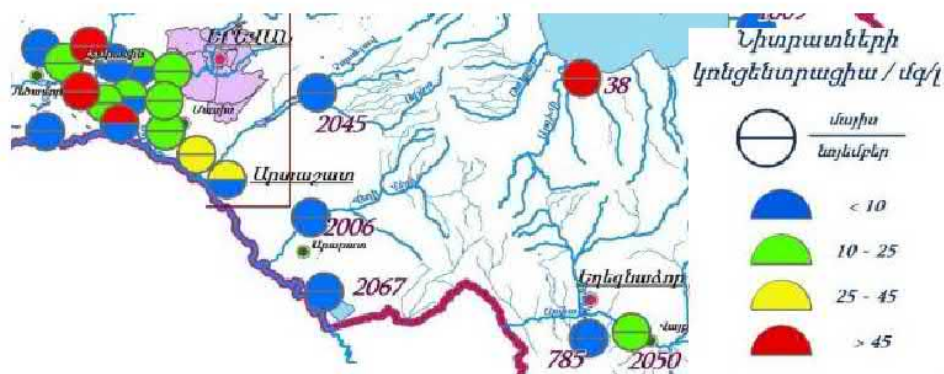
Աղտոտման աղբյուրները կարող են լինել ինչպես կետային, այնպես էլ ցրված: Կենցաղային հոսքաջրերը հիմնականում աղտոտված են լինում կենսածին նյութերով, արդյունաբերական հոսքաջրերը՝ առավել հաճախ՝ նավթամթերքներով, ֆենոլներով, ծանր մետաղներով (կապար, կադմիում, պղինձ, ցինկ և այլն) և բարդ օրգանական միացություններով (սինթետիկ լվացամիջոցներ, ներկեր, ճարպեր), որոնք վատթարացնում են ջրի որակը, խմելու և սննդի մեջ օգտագործելու համար դարձնում ոչ պիտանի, խախտվում են ջրային ավազանի կենսաբանական շարժընթացները, նվազում է աղտոտող նյութերից ջրի ինքնամաքման հատկությունը, փոխվում է ջրային կենսաբազմազանության կազմն ու սննդային արժեքը: Կենցաղային հոսքաջրերը հիմնականում պարունակում են աղիքային վարակիչ հիվանդությունների հարուցիչներ: Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի քանակական դիտարկումներն իրականացվել են հանրապետության ազգային ցանցում ընդգրկված 119 ստորերկրյա ջրաղբյուրում, որոնք ներառում են 25 շատրվանող հորատանցք, 47 չշատրվանող հորատանցք և 47 բնաղբյուր: Ջրաղբյուրներում կատարվում են ջրի ծախսի, մակարդակի (ճնշման) և ջերմաստիճանի դիտարկումներ ամսական 6 անգամ հաճախականությամբ:

Արարատյան արտեզյան ավազանում առանձնացվում են 3 ջրատար շերտ, որոնք միմյանցից մեկուսացված են որոշակի երկրաբանական պայմաններով: Ամենախորը՝ երրորդ հորիզոնն է, որն ընկած է 90-400 մետր խորության վրա: Երկրորդ հորիզոնն ընկած է 30-70 մետր խորության վրա, իսկ առաջինը՝ 20-30 մետր խորության վրա: Առաջին և երկրորդ հորիզոնների ջրերն ամենավատ քիմիական կազմ, բարձր հանքայնացում և բարձր կոշտություն ունեցող ջրերն են, որոնք պիտանի չեն խմելու համար: Իսկ մինչև 20 մետր խորության վրա գտնվող ջրերը գրունտային, դրենաժային ջրերն են, որոնք ազատ կարող են օգտագործվել ոռոգման և այլ նպատակներով: Տեղամասում և հարակից տարածքներում ստորերկրյա ջրեր բացահայտվել են 2-3մ-ից սկսած:

Արարատյան ջրավազանային կառավարման տարածք Արարատյան ՋԿՏ-ում ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի քանակական մոնիթորինգն իրականացվել է 23 դիտակետում, որտեղ դիտարկվել են ջրի ջերմաստիճանը, ծախսը և մակարդակը: Մալիշկա (N502), Կեչուտ (N2060), Գառնիի (N2045, N2046) բնակավայրերի դիտակետերում նկատվել են ծախսի իջեցումներ: Ագարակաձորի (N785) դիտակետում

նկատվել է ծախսի կայուն վիճակ: Արարատյան արտեզյան ավազանի հարավարևելյան մասում գտնվող Եղեգնավանի N2065, Արարատի N2076 դիտակետերում նկատվել են մակարդակի իջեցումներ: N2064, N2069 չշատրվանող հորատանցքերում նկատվել է ջրի մակարդակի իջեցում: Ծախսի բարձրացումներ են դիտվել Արտաշատի N2062 և Դալարի N2063 շատրվանող հորատանցքերում: Ջրի որակի մոնիթորինգն իրականացվել է 10 դիտակետում: N2067 դիտակետի հանքայնացումը գերազանցել է համապատասխան ՍԹԿ-ն:

Մտորերկրյա քաղցրահամ ջրերում նիտրատների պարունակությունը

Նկար 9

4.7 Հողեր

Հող, բնական գոյացություն՝ կազմված ծագումնաբանորեն իրար հետ կապված հորիզոններից, որոնք ձևավորվել են երկրի կեղևի մակերեսային շերտերի վերափոխման հետևանքով՝ ջրի, օդի և կենդանի օրգանիզմների ներգործության շնորհիվ: Հողը երկրակեղևի մակերեսային փխրուն շերտն է, որը փոփոխվում է մթնոլորտի և օրգանիզմների ազդեցությամբ, լրացվում է օրգանական մնացուկներով:

Արարատյան դաշտի հիմնական հողատիպերն են.

Ոռոգելի մարգագետնային գորշ, գետադարավանդային, կիսանապատային գորշ և աղուտ-ալկալի:

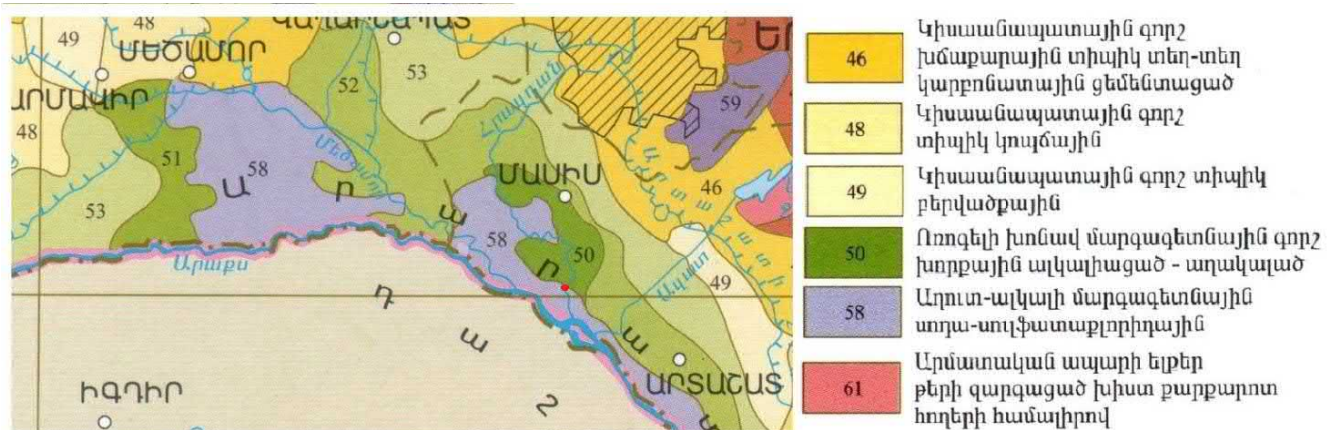
Ոռոգելի մարգագետնային գորշ հողերը ձևավորվել են Արարատյան հարթավայրի 800-950մ բարձրության սահմաններում, ինչպես մարդու դարավոր գործունեության, այնպես էլ գրունտային ու մակերեսային խոնավության համատեղ ներգործության պայմաններում, որոնց ընդհանուր տարածքը կազմում է 53 հազ.հա: Այդ հողերի համար բնորոշ է թույլ հումուսայնությունը (1.5-2.0%) և կարբոնատայնությունը:

(3-7%), հիմնային ռեակցիան (pH 8.2-8.5), միջին կլանման ծավալը (30-40 մգ.էկվ/100 գ) և բավարար ֆիզիկական հատկությունները: Հողերը հարուստ են ընդհանուր ֆոսֆորով (0,19-0,50%), և կալիումով (1,3-2,07%), սակայն աղքատ են ընդհանուր ազոտով (0,06-0,16):

Գետահովտադարավանդային հողեր: Գոյացել են գետերի հովիտներում, այդ հողերին բնորոշ են հումուսի ցածր (1-2%) պարունակությունը, զգալի է կլանված մագնեզիումի պարունակությունը, PH 6.9-8.1, կլանման ծավալը՝ 14-35մգ/էկվ:

Աղուտ-ալկալի հողերը ձևավորվել են Արարատյան հարթավայրի խոնավ և գերխոնավ հատվածներում, որտեղ գրունտային ջրերը հանքայնացված են և գտնվում են երկրի մակերեսից 0,5-2,5 մ խորության վրա: Դրանց ընդհանուր մակերեսն Արարատյան հարթավայրում կազմում է 24 հազ. հա:

Կիսաանապատային գորշ հողերը տարածված են Արարատյան գոգահովտի նախալեռնային գոտու 950-1250 մ բարձրության սահմաններում: Արարատյան հարթավայրում նրանց տարածքը կազմում է 152 հազ. հա: Այդ հողերի համար բնորոշ է հումուսային հորիզոնների փոքր հզորությունը (25-40 սմ), պրոֆիլի թույլ հումուսայնությունը (1.5-2.0 %), բարձր կարբոնատայնությունը (6-30%), հիմնային ռեակցիան (pH 7.8-8.3), միջին կլանման ծավալը (20-30 մգ.էկվ/100 գ) և փոշիացած ստրուկտուրայնությունը: Կիսաանապատային գորշ հողերը հարուստ են կալիումով՝ 45-67 մգ/100գ, ֆոսֆորով՝ 3,7-4,2 մգ/100գ և աղքատ են ազոտով՝ 1,4-2,1 մգ/100գ:

Նկար 10.

Հայցվող տարածքի հողերը պատկանում են աղուտ-ալկալի տիպին, բնութագրվում են ուժեղ աղակալվածությամբ (1-3%), կարբոնատների զգալի պարունակությամբ (10-16%), բարձր ալկալիացվածությամբ (25-80%), որոնց յուրացումը կարող է իրականացվել միայն քիմիական մեղիորացման ճանապարհով: Այս հողերն ընդգրկված են համայնքների այլ հողերի կազմում, որոնք հիմնականում չեն օգտգործվում: Այս հողերը մշակաբույսերի աճի և զարգացման համար վնասակար քանակությամբ ջրալույծ աղեր պարունակող հողեր են: Ըստ քիմիական կազմի՝ լինում են սողային, սուլֆատ-սողային և քլորիդ-սուլֆատային Աղուտ-ալկալի հողեր, որոնք զգալիորեն կարբոնատացված, թույլ հումուսացված, բարձր հիմնայնությամբ, միջին կամ ծանր մեխանզմ կազմով հողեր են: Հայաստանի Հանրապետությունում դրանք առաջանում են կիսաանապատային և անապատային գոտիներում, որտեղ գոլորշացումը գերազանցում է տեղումների քանակին, և ստորերկրյա ջրերի բնական հոսքը թույլ է: Տարածված են Արարատյան դաշտում: Զարգանում են ոռոգելի մարգագետնային գորշ հողերի տարածքում և հիմնականում ունեն հիդրոմորֆ ծագում: Տարբերում են մարգագետնային և ճահճամարգագետնային ծագումնաբան 2 խումբ: Մեծ տարածք (75-80%) են զբաղեցնում մարգագետնային Աղուտ-ալկալի հողեր՝ Արմավիրի (Հրազդան-Մեծամոր գետերի միջև), Արարատի (Արագդայանի ափաստան) մարզերում: Գահճամարգագետնային Աղուտ-ալկալի հողեր սահմանափակ տարածում ունեն, կղզյակներով զարգանում են Մեծամոր

գետի երկայնքով, Հրազդան գետի դելտայի շրջանում Աղուտ-ալկալի հողեր Արարատյան դաշտում և Արազդայանի տափաստանի ծայրամասում;

Տեղամասը գտնվում է ՀՀ Արարատի մարզի Մասիս համայնքի Նորամարգ բնակավայրի՝ վարչական տարածքում, սեփականության իրավունքով պատկանում է «Հանքշին» ՍՊԸ համահիմնադիր Ա. Թորոյանին, վկայական N21082025-03-0020) գյուղատնտեսական նպատակային նշանակության՝ վարելահող գործառնական նշանակության հողերի սահմաններում, կադաստրային ծածկագիր 03-068-0336-0004:

Հայցվող տարածքում նախկինում որևէ լեռնահանքային կամ շինարարական աշխատանքներ չեն իրականացվել և խախտված, վերականգնված տարածքներ չկան:

Հողային ռեսուրսների աղտոտվածության ուսումնասիրություններ նախկինում չեն կատարվել և տվյալները բացակայում են: Ուսումնասիրության ընթացքում նախատեսված են նկիրականացվեն հողերի մոնիտորինգ լաբորատոր ուսումնասիրություններով ինչի արդյունքում կստացվեն ելակետային տվյալներ:

4.8 Բուսական և կենդանական աշխարհ

Հայաստանի բնակչության բարեկեցությունը մեծապես կախված է կենսաբանական պաշարների առկայությունից, որոնք, ընդերքի պաշարների հետ հավասարապես, երկրի համար հանդիսանում են ռազմավարական ռեսուրսներ:

Նախատեսվող աշխատանքների իրականացման ընթացքում հնարավոր ազդեցությունը կրող կենսաբազմազանության և էկոհամակարգերի ելակետային տվյալները հավաքագրվել և մշակվել են հիմնվելով կենսաբազմազանության վերաբերյալ ՀՀ-ում գերծող օրենքներից, ՀՀ-ի կողմից ստորագրված համապատասխան միջազգային կոնվենցիաներից և պայմանագրերից:

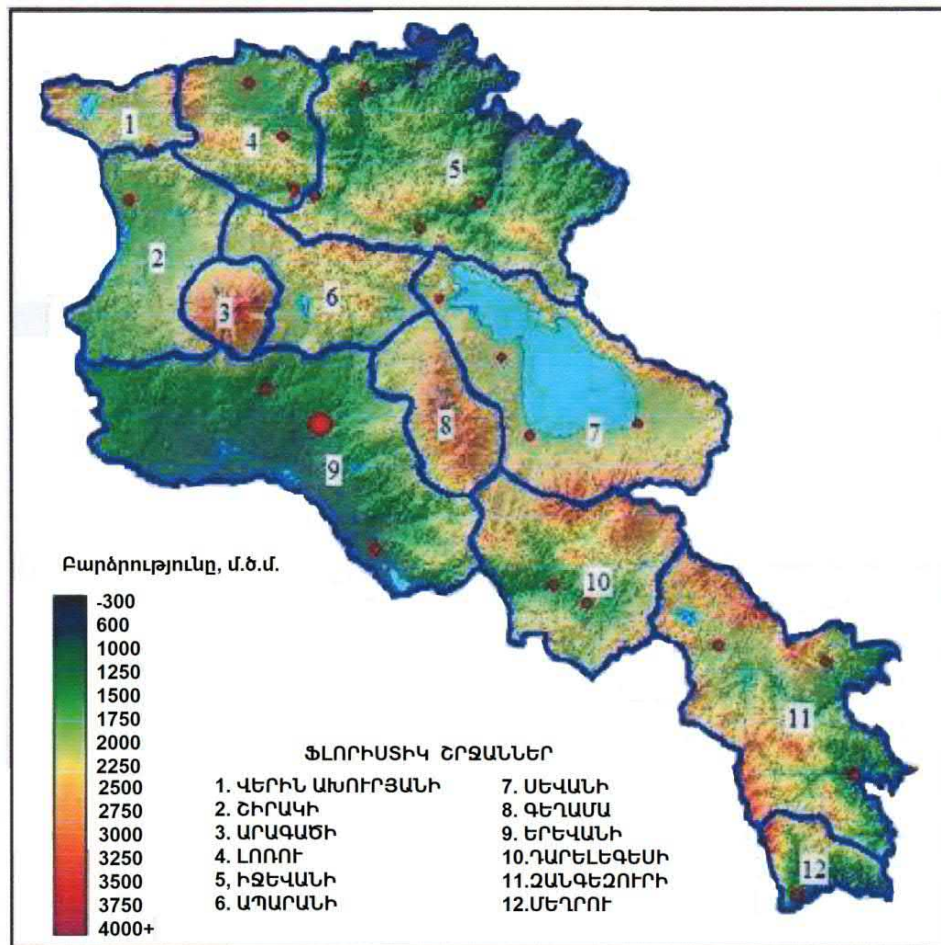
Հավաքվել և վերլուծվել է տվյալ տարածաշրջանի ֆլորայի և ֆաունայի վերաբերյալ գրեթե ամբողջ գիտական տեղեկատվությունը: Հատուկ ուշադրություն է դարձվել տարածքներում (ՀՀ Կարմիր գրքում, 2010 թ.) գրանցված բույսերի և կենդանիների առկայությանը և անհրաժեշտ բնապահպանական միջոցառումների մշակմանը:

Տվյալ տարածաշրջանը ենթարկված է անտրոպոգեն ազդեցության: Տարիներ շարունակ հայցվող տարածքը, հարակից տարածքները և շրջապատող լանջերը օգտագործվում են գյուղատնտեսական նպատակներով: Այս ամենը հանգեցրել է նրան, որ հանքավայրի հարակից տարածքներում բնական էկոհամակարգերը ներկայումս խիստ փոփոխված և դեգրադացված են: Հարկ է նշել, որ ուսումնասիրվող տեղամասում բացակայում են ինչպես հազվագյուտ էկոհամակարգեր, այնպես էլ կենդանիների և բույսերի հազվագյուտ տեսակներ, որի հետ կապված դրանց պահպանության համար հատուկ միջոցառումներ չի նախատեսվում:

Հայաստանի Հանրապետությունում առանձնացվում է 12 ֆլորիստիկ շրջաններ: Ուսումնասիրվող տեղամասը գտնվում է Երևանի ֆլորիստիկ շրջանում (Հայաստանի Հանրապետության ֆլորիստիկ շրջանները ըստ ակադեմիկոս Ա. Լ. Թախտաջյանի):

Երևանի ֆլորիստիկ շրջանը Հայաստանում երկրորդն է բուսատեսակների թվով, որոնց թիվը 1920 է : Ֆլորիստիկ շրջանի բարձրունքային սահմանները գտնվում է (700-

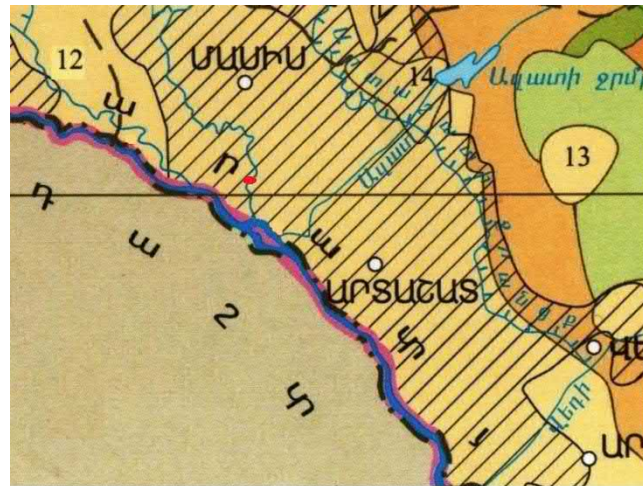
1700մ.ծ.մ.): Բուսականության հիմնական տիպերն են՝ կիսաանապատներ, աղուտացված ճահիճներ, անապատ, տափաստաններ, գիհու նոսրանտառներ: Էնդեմիկ բույսերի քանակը՝ 46 է, Կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակերի թիվը՝ 144 է:

Հայաստանի Հանրապետության ֆլորիստիկ շրջանները ըստ
ակադեմիկոս Ա. Լ. Թախտաջյանի

Նկար 11.

Հայցվող տարածքը գտնվում է մոտավորապես 826-828մ բացարձակ բարձրությունների վրա: Այստեղ բուսականության հիմնական տիպերն են կիսաանապատային բուսականություն, ներառյալ ավազային անապատներ և աղուտներ: Բուն ուսումնասիրվող տարածքում անտառածածկ տարածքներ չկան: Հանքավայրի շրջանին բնորոշ է աղասեր անապատային բուսականությունը: Հիմնականում տարածված են հավամրգանման, ծառանման և նատրոային օշանները, մանրատերև սվեդան, մերձկասպյան աղահասկիկը, բիներցիան և այլն: Որոշ տարածքներ ծածկված են ավազասեր անապատային բուսական խմբավորումներով՝ սովորական տատաշը, նրբատերև հազարատերևուկը, եզնապտուկը, գիպսասեր անապատներում՝ Թախտաջյանի կաթնուկը, սապնարմատները: Բուսականության հիմնական տիպերի տարածման և գյուղատնտեսական ակտիվ օգտագործվող տարածքների սխեմատիկ քարտեզը բերված է ստորև:

Անապատային բուսականություն

- 12 Հալոֆիլ, մասնակցությամբ՝ *Salsola ericoides* Bieb., *S. dendroides* Pall., *S. nitraria* Pall., *Halocnemum strobilaceum* (Pall.) Bieb.
- 13 Գիպսոֆիլ, մասնակցությամբ՝ *Salsola cana* C. Koch, *S. tomentosa* (Moq.) Spach, *S. gemmascens* Pall., *Gypsophila aretioides* Boiss., *Halanthium rarifolium* C. Koch, *Cephalorrhynchus takhtadzhianii* (Sosn.) Kirp.
- 14 Պսամոֆիլ, մասնակցությամբ՝ *Calligonum polygonoides* L., *Achillea tenuifolia* Lam., *Salsola tamamschjanae* Iljin, *Stipagrostis plumosa* (L.) Munro ex T. Anders., *Astragalus paradoxus* Bunge.

Գյուղատնտեսական ակտիվ օգտագործվող (վարելահող, բազմամյա տնկարկ) տարածքներ

Նկար 12.

Հայցվող տարածքի տարածաշրջանը բուսաշխարհագրական տեսակետից պատկանում է Հովարկտիկ ֆլորիստիկ թագավորության Բորեալ ֆլորիստիկ ենթաթագավորության Հայաստանի Հանրապետության Երևանի ֆլորիստիկ շրջանին (Թախտաջյան, 1978): Հայցող տարածքի բուսականությունը ունի արտահայտված քսերոֆիլ, և մեզոֆիլիֆնույթ, յուրահատուկ է օշինդրային և ուղտափշային կիսաանապատային, մասամբ՝ ջրաճահճային բուսականությունը: Բավականին զարգացած է մոլախոտային բուսականությունը, առկա են բույսերով չծածկված հատվածներ, մեծամասնությունն են կազմում միամյա և բազմամյա տեսակները: Տարածքում անտառներ չկան:

Տեղամասի շրջանում հանդիպող ողնաշարավոր կենդանիները ներկայացված են չորասեր տեսակներով՝ բնավոր կենդանիներով, բաց ու չոր տարածքների թռչուններով: Ցուրտ ամիսներին կիսաանապատները հյուսիսից եկող թռչունների համար ծառայում են որպես ձմեռելու, իսկ գարնանը և աշնանը չվող թռչունների համար՝ սնման ու հանգստի վայր: Շրջանի բնորոշ առանձնահատկություններից է սողունների առատությունը և երկկենցաղների աղքատությունը: Սողուններից քանակապես գերակշռում են մողեսները, օձերը՝ անդրկովկասյան գյուրզան, խայտաբղետ սահնօձը, կարմրափոր սահնօձը: Երկկենցաղներից ամենահաճախը հանդիպում է կանաչ դողդռը:

Հանրապետության տարածքում լայնորեն տարածված տեսակներից կարող են հանդիպել երկկենցաղներից՝ Փոփոխական դողդռը (*Bufo variabilis*), որը նախկինում հայտնի էր Կանաչ դողդռ անունով: Գարնանը ձվադրման ժամանակ կարող են հանդիպել

նան ֓ոքրասիական ծառագորտի առանձնյակներ: Այս տարածքում հանդիպող հավանական տեսակներից է նան՝

- ֓ոքրասիական ճագարամուկը *Allactaga williamsi* Thomas, 1897,

- Պարսկական ավազամուկ *Meriones persicus* (Blanford, 1875)

Դաշտային աշխատանքների ժամանակ տարածքում դիտարկվել են հետևյալ կենդանիները և/կամ դրանց կենսագործունեության հետքերը՝

- Երկկենցաղներ

Bufo variabilis (Pallas, 1769) - Փոփոխական դոդոշ (Կանաչ դոդոշ)

Hyla orientalis Bedriaga, 1890 - ֓ոքրասիական ծառագորտ

- Սողուններ՝

Eremias strauchi Kessler, 1878- Շտրաուխի մողեսիկ

Lacerta strigata (Eichwald, 1831) - Շերտավոր մողես

Natrix tessellata (Laurenti, 1768) - Ջրային լորտու

Տարածաշրջանում կենդանական աշխարհը ներկայացված է մեծամասամբ թռչունների տեսակներով:

- Թռչուններ

Acrocephalus palustris (Bechstein, 1798) - Ճահճային եղեգնաթռչնակ

Alcedo atthis (Linnaeus, 1758) - Երկնագույն ալկիոն

Ardea alba (Linnaeus, 1758) - Սպիտակ մեծ տառեղ

Ardea purpurea Linnaeus, 1766 - Շիկակարմիր տառեղ

Ciconia ciconia (Linnaeus, 1758) - Սպիտակ արագիլ

Corvus cornix Linnaeus, 1758 – Մոխրագույն ագռավ

Cuculus canorus Linnaeus, 1758 - Սովորական կկու

Egretta garzetta (Linnaeus, 1758) - Սպիտակ փոքր տառեղ

Milvus migrans (Boddaert, 1783) - Սև ցին

Passer domesticus - Տնային ճնճղուկ

Pica pica (Linnaeus, 1758) - Սովորական կաչաղակ

Riparia riparia (Linnaeus, 1758) - Առափնյա ծիծեռնակ

Upupa epops Linnaeus, 1758 - Հոպոպ

Himantopus himantopus - Ոտնացուպիկ

Falco columbarius - Աղավնաբազե

- Կաթնասուններ

Apodemus witherbyi (Thomas, 1902) - Դեղնափոր տափաստանամուկ

Arvicola terrestris (Linnaeus, 1758) - Եվրոպական ջրային դաշտամուկ

Canis aureus Linnaeus, 1758 - Սովորական շնագայլ

Erinaceus concolor Martin, 1838 - Սպիտակափոր ոգնի

Lepus europaeus Pallas, 1778 - Գորշ նապաստակ

Microtus levis Miller, 1908- Արևելաեվրոպական դաշտամուկ

Mustela nivalis Linnaeus, 1766 - Աքիս

Vulpes vulpes - Սովորական աղվես

Եզրակացություն:

Խոշոր կաթնասուններ երևակման տարածքում չեն արձանագրվել: Տարածքում հայտնաբերվել են մանր կրծողներ, թռչուններ: Թռչուններից դիտարկվել է սովորական կաչաղակ և տնային ճնճղուկ, մեծ քանակությամբ՝ սովորական դաշտամուկ:

Նկար 13. Կենդանատեսակներ

Տարածքը ուսումնասիրվել է երթուղիներով՝ ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակներ հայտնաբերելու նպատակով: Ըստ ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ.-ի N71-Ն որոշման, Կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակներից տեղամասի շրջանում հայտնի են.

- Ուբադչի ճպուռ – սահմանափակ արեալով հազվագյուտ տեսակ, հայտնի է Բուրաստան գյուղի շրջակայքից, հայցվող տեղամասից մոտ 5.4կմ հեռավորության վրա,
- Սիմպեկտա ճպուռ – հազվագյուտ տեսակ է, հայտնի է Արտաշատ քաղաքի շրջակայքում, հայցվող տեղամասից շուրջ 10կմ հեռավորության վրա,
- Վան Բրինկի նետիկ – հազվագյուտ տեսակ է, հայտնի է Մասիս քաղաքի շրջակայքից, հայցվող տեղամասից մոտ 3կմ հեռավորության վրա,
- Սնծովյան ճպուռ – ծայրահեղ սահմանափակ արեալով հազվագյուտ տեսակ, հայտնի է Մասիս քաղաքի շրջակայքից, տեղամասից մոտ 3կմ հեռավորության վրա,
- Անդրկովկասյան տակիրյան կլորագլուխ – խիստ սակավաթիվ, անհետացող տեսակ, հատնի է Արտաշատի տարածաշրջանի նոսր քսերոֆիտ (չորասեր) բուսածածկով ավազուտային և աղուտային կիսաանապատներում,
- Փոքր ճագարամուկ - Արարատյան հարթավայրի նեղ արեալային էնդեմիկ տեսակ է, խիստ մասնատված արեալով, հայտնի է Արարատի մարզի կավային և խճաքարային կիսաանապատներում, աղուտներում և փոքր ավազուտներում (տակիրներ), չոր

լեռնատափաստանի աղուտային և անապատացած բիոտոպերում, հաճախ աղուտային, ավելի հազվադեպ՝ օշինդրային բուսական խմբավորումներով:

- Մեծ ձկնկուլ *Phalacrocorax carbo* Linnaeus, կարգավիճակը՝ հազվագյուտ, անհետացող տեսակ է: Տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Least Concern» կարգավիճակով: ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Խոցելի»՝ VU Blab(iii):

- Կոցար-կաչաղակ, *Haematopus ostralegus* Linnaeus, Հայաստանի համար՝ հազվագյուտ, սակավաթիվ տեսակ է: Տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Least Concern» կարգավիճակով: ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Խոցելի»՝ VU Blab(iii):

Նորամարգ-Հրազդանի Հյուսիսային տեղամասի տարածքում ՀՀ բույսերի և կենդանիների կարմիր գրքերում գրանցված՝ վերը նշված տեսակները չեն դիտարկվել:

4.9 Վտանգված էկոհամակարգեր, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ

Հայաստանում կենսաբազմազանության պահպանումը, հիմնականում, իրականացվում է Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներում (ԲՀՊՏ) (պետական արգելոցներ, ազգային պարկեր, պետական արգելավայրեր, բնության հուշարձաններ), որտեղ կենտրոնացած է բուսական և կենդանական աշխարհի տեսակազմի մոտ 60-70%-ը, ներառյալ հազվագյուտ, վտանգված, անհետացման եզրին հայտնված և էնդեմիկ տեսակների ճնշող մեծամասնությունը:

Խոսքովի անտառ պետական արգելոցը կազմավորվել է 1958 թ. Հարավային Հայաստանի բնական համալիրների պահպանման համար: Գտնվում է Գեղամա լեռնաշղթայի հարավային լեռնաճյուղի Գառնիի և Վեդի գետերի ավազանում: Մակերեսը 23213,5 հա է, որից անտառայինը՝ 9446 հա: Ռելիեֆը լեռնային է (բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1600-3400 մ է) կտրտված է բազմաթիվ կիրճերով: Արգելոցի սահմաններում հանդիպում է բույսերի 1849 տեսակ (Հայաստանի բուսականության տեսակային կազմի 60%-ը, որոնցից 146-ը գրանցված են «Կարմիր գրքում»: Կան հազվագյուտ և էնդեմիկ տեսակներ (24), օրինակ՝ հայկական ալոճենին, Վալիլովյանաշորան (տարեկան) և այլն: Արգելոցում հանդիպող ողնաշարավոր կենդանիների 283 տեսակից (որը հայաստանի կենդանական տեսակային կազմի 46%-ն է) 50-ը գրանցված են «կարմիր գրքում»: Թռչնաֆաունան մոտ 130 տեսակ է. դրանց թվում են՝ քարակազավը, [սև անգղը](#), [գառնանգղը](#), կարմրաթև մագլցողը և այլն: Կաթնասուններից կա 55 տեսակ, սողուններից՝ 30, երկկենցաղների 4 և ձկների 9 տեսակ:

«Խոսքովի անտառ» պետական արգելոցը /ծովի մակերևույթից 1600-2300մ բարձրության վրա/, որը հիմնել է Արշակունի Խոսքով Բ Կոտակ թագավորը՝ 330-338թթ-ին:

Խոսքովի արգելոցի տարածքում կան հայկական ճարտարապետության բազմաթիվ հուշարձաններ, պատմական կառույցների փլատակներ:

«Գոռավանի ավազուտներ» պետական արգելավայրը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության Արարատի մարզում, զբաղեցնում է Արարատյան գոգավորության

նախալեռնային թեք հարթությունները, Վեդի քաղաքի հարավային մասը՝ Գոռավան գյուղի մոտ, Վեդի գետի միջին հոսանքի ձախափնյա տարածքները:

Պետական արգելավայրի պահպանության օբյեկտներն են մնացորդային սորուն ավազների եզակի բուսական և կենդանական տեսակները: Արգելավայրը ձևավորվել է Արարատյան հարթավայրի Ուրծի լեռնաշղթայի հարավ-արևմտյան լանջերի ռելիեֆային ալյուվյալ նստվածքների մի քանի տեղամասերի վրա, ծովի մակերևույթից 920-980 մ բարձրության վրա:

Պահպանության օբյեկտն է Անդրկովկասում բնական ջուզգունի (*Calligonum polygonoides*) միակ ամբողջական աճման էկոհամակարգը, իր յուրօրինակ ֆլորայի և ֆաունայի էնդեմիկ, հազվագյուտ և անհետացող տեսակներով:

Արգելավայրի բուսականության հիմնական տիպը ավազային ջուզգունային անապատն է: Արգելավայրի շրջակայքում տեղակայված ուժեղ քարքարոտ տեղամասերում ներկայացված են կիսաանապատային բուսականության պետրոֆիլ տարբերակները: Սա միակ տեղամասն է Փոքր Կովկասում, որտեղ ներկայացված են ջուզգունի համակեցությունները, և խիստ հազվագյուտ է ողջ Կովկասի համար: Արգելավայրը Երևանյան ֆլորիստիկ շրջանի հազվագյուտ տեսակներով ամենահարուստ տարածքն է, որը պահանջում է անհետաձգելի պահպանության միջոցառումներ:

Արգելավայրը անոթավոր բույսերի հազվագյուտ և անհետացող տեսակների բացարձակ թվաքանակով Հայաստանում գտնվում է առաջին տեղում /10 տեսակներ գրանցված են Հայաստանի Կարմիր գրքում/: Ընդհանուր առմամբ արգելավայրի տարածքում աճում են 160 տեսակի անոթավոր բույսեր:

Վերջին 10 տարիների ընթացքում արգելավայրի վիճակը կտրուկ վատացել էր: Չնայած 1958 թվականից Գոռավանի ավազուտները առանձնացվել են որպես պետական արգելավայր, սակայն առ այսօր, ոչ մի բնապահպանական միջոցառում այստեղ չի իրականացվել:

Ավելին՝ արգելավայրի տարածքում շինարարական նպատակով իրականացվում էր ավազի արդյունահանում: Գարնանային և աշնանային արածեցումը հանդիսանում էր մշտական ճնշող գործոններից մեկը: Վերջին տարիներին իրավիճակը՝ կապված արածեցման ժամանակահատվածի և կառուցվածքի փոփոխության հետ, վատթարացել էր, որը գործնականում իրականացվում էր կլոր տարին և բացասական մեծ ազդեցություն են թողել բուսականության վրա: Արգելավայրի տարածքում ջեռուցման համար /վառելափայտ/ ակտիվ կերպով հատվում էր ջուզգունը, որից պահպանվել է մոտ 300 թուփ՝ ընդ որում, դրանցից շատերն էլ գտնվում են ճնշված վիճակում:

«Խոր Վիրապ» պետական արգելավայրը ստեղծվել է Հայաստանի Հանրապետության Արարատի մարզի Փոքր Վեդու գյուղական համայնքի վարչական սահմաններում, Արաքս գետի ձախակողմյան մասի Խոր Վիրապ եկեղեցական համալիրի և Հայաստանի հնագույն մայրաքաղաք Արտաշատի աջակողմյան հատվածում գտնվող՝ 50,28 հեկտար խոնավ տարածքի վրա, ծովի մակերևույթից 815.8-887 մետր բարձրության վրա:

Արգելավայրի կազմակերպման հիմնական նպատակը միջազգային նշանակություն ունեցող խոնավ տարածքի էկոհամակարգի, բուսական ու կենդանական աշխարհի՝ հատկապես ջրլող թռչունների ու դրանց ապրելավայրերի, հազվագյուտ բուսատեսակների ու դրանց աճելավայրերի պահպանության, բնականոն զարգացման, վերարտադրության ու կայուն օգտագործման ապահովումն է:

Արգելավայրի հատուկ պահպանության օբյեկտները մերձաքայան խոնավ տարածքի էկոհամակարգի յուրահատուկ կենդանական աշխարհն ու ջրաճահճային բուսականությունն են:

Արգելավայրի վրա բացասական ներգործություն ունեցող տնտեսական գործունեությունը սահմանափակելու կամ արգելելու նպատակով 100 մետր լայնությամբ շրջագծով տարածքը սահմանվում է որպես պահպանական գոտի:

ՀՀ կառավարության 2008թ. օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշմամբ հաստատված

Արարատի մարզի բնության հուշարձանների ցանկը

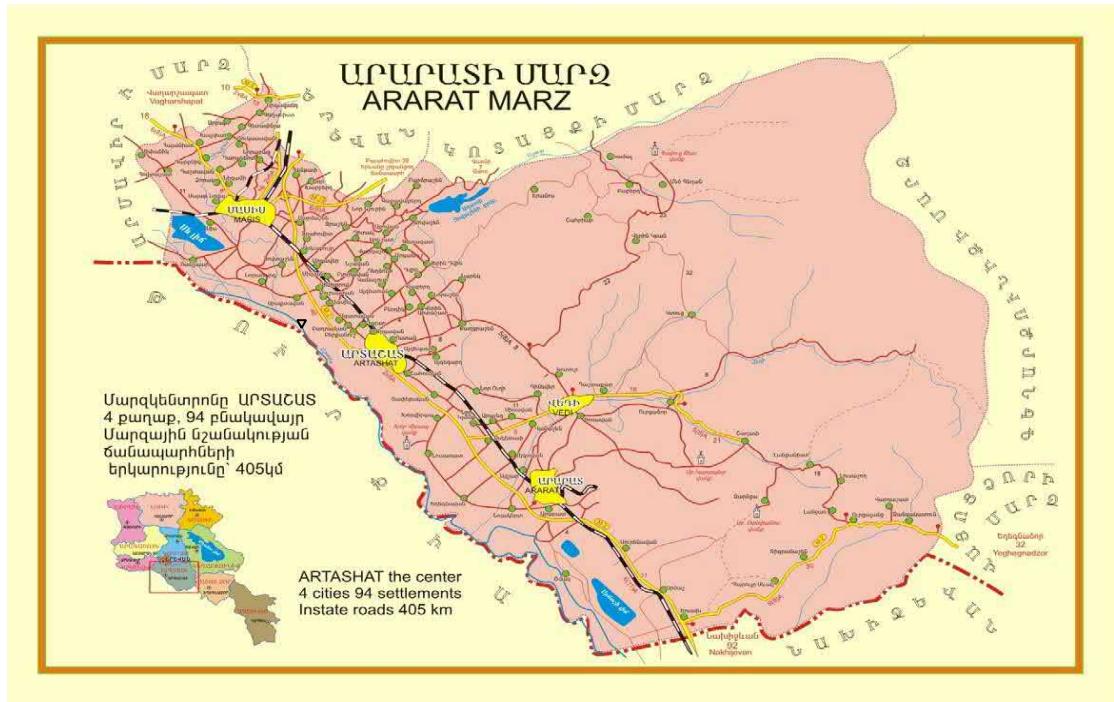
Երկրաբանական հուշարձաններ

1. «Անձավիկ» քարանձավ	Արարատի մարզ, Վեդի քաղաքից մոտ 20 կմ հս-արլ, Ուխտուակունք գետի աջ ափին, Դարբանդ գետի հետ միախառնման տեղից 08 կմ հոսանքով վեր, 40 մ գետի հունից բարձր, ծ.մ-ից 2100 մ բարձրության վրա
2. «Դաշտաքար» քարանձավ	Արարատի մարզ, Դաշտաքար գյուղից 02 կմ հվ, Անահավատքար լեռան հս լանջին, հիմքից 400 մ բարձրության վրա
3. «Մեծ հոր» անձավային համակարգ	Արարատի մարզ, Շաղափ գյուղից 3 կմ հս-արլ, ծ.մ-ից 2200 մ բարձրության վրա
4. «Անանուն» շերտավոր նստվածքներ	Արարատի մարզ, Տիգրանաշեն-Պարույր Սևակ գյուղերի ճանապարհի 17-րդ կմ-ի վրա
5. «Անանուն» անտիկլինալ ծալք	Արարատի մարզ, Երևան-Մեղրի խճուղու 81-րդ կմ (Տիգրանաշեն-Պարույր Սևակ հատվածի 15-րդ կմ)
6. «Անանուն» ծալքավոր ստրուկտուրա	Արարատի մարզ, Երևան-Մեղրի խճուղու 81-րդ կմ (Տիգրանաշեն-Պարույր Սևակ հատվածի 15-րդ կմ)
7. «Անանուն» ծալքագոյացման մերկացում	Արարատի մարզ, Ուրցաձոր գյուղից 4,5 կմ դեպի հս, Վեդի գետի աջ ափին
8. «Հորթունի» բրածո ֆլորա	Արարատի մարզ, Զանգակատուն գյուղից 8 կմ հս-արլ
9. «Զերմանիսի» բրածո ֆլորա	Արարատի մարզ, Ուրցաձոր գյուղից մոտ 20 կմ գետի հոսանքով վեր, նախկին Զերմանիս գյուղատեղիի մոտակայքում
10. «Վեդի գետի ավազանի» բրածո ֆաունա	Արարատի մարզ, Վեդի գետի ավազան, Ուրցաձոր գյուղից 15 կմ հս-արլ

Կենսաբանական հուշարձաններ

11. «Աղակալած ճահճուտ»	Արարատի մարզ, քաղ. Արարատ, հանքային աղբյուրների մոտ, ծ.մ-ից մոտ 850 մ բարձրության վրա
------------------------	---

5.ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ

Նկար 14.

Հանքավայրի տարածքային առումով գտնվում է ՀՀ Արարատի մարզի Արարատ խոշորացված համայնքի վարչական տարածքում:

Տարածքը	2090 քառ. կմ
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը	7.0 %
Համայնքներ, 2025թ. տարեսկզբի դրությամբ	5
Քաղաքներ	4
Գյուղեր	95
Բնակչության թվաքանակը 2025թ. տարեսկզբի դրությամբ	267,6 հազ. մարդ
այդ թվում՝	
քաղաքային	75,6 հազ. արդ
գյուղական	192,0 հազ. մարդ
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2024թ., %	8.7 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2024թ., %	28,3 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	155 943.7 հա
այդ թվում՝ վարելահողեր	23 760 հա

Արարատի մարզը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի հարավ-արևմուտքում: Մարզը հյուսիս-արևմուտքից սահմանակից է Արմավիրի մարզին, հյուսիսից՝ Երևան քաղաքին և Կոտայքի մարզին, արևելքից՝ Գեղարքունիքի և Վայոց ձորի մարզերին, հարավից՝ Ադրբեջանին, իսկ հարավ-արևմուտքից, պետական սահմանով՝ Թուրքիային:

Արարատի մարզը հանրապետության տնտեսապես զարգացած մարզերից է:

2024թ. մարզի տնտեսության հիմնական ոլորտների տեսակարար կշիռները ՀՀ տնտեսության համապատասխան ոլորտների ընդհանուր ծավալում կազմել են.

արդյունաբերություն 9.4 %,
գյուղատնտեսություն 15.2 %,
շինարարություն 5.4 %,
մանրածախ առևտուր 3.6 %,
ծառայություններ 1.4 %:

Տնտեսության հիմքը գյուղատնտեսությունն է, որը հիմնականում մասնագիտացած է խաղողագործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության մեջ:

Մարզի տնտեսության զարգացման համար իրենց դերն ունեն նաև զբոսաշրջային ռեսուրսները: Տարեկան հազարավոր զբոսաշրջիկներ այցելում են Խոր Վիրապի վանքային համալիր, Պարույր Սևակի տուն-թանգարան և այլ վայրեր: Էկոզբոսաշրջության զարգացման համար բավարար նախադրյալներ կան Խոսրովի արգելոցում և Դաշտաքարում:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով: Արարատի մարզի տարածքով է անցնում հանրապետական նշանակության Երևան-Երասխ երկաթուղին:

Արդյունաբերության առաջատար ուղղությունները սննդամթերքի, ծխախոտային արտադրատեսակների, խմիչքների արտադրություններն են, ինչպես նաև հիմնային մետաղների արտադրությունն այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը:

Մարզի բազմաճյուղ արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է:

Արտաշատ քաղաքը (2025թ. տարեսկզբին՝ 22.8 հազ. բնակիչ) մարզկենտրոնն է:

Քաղաքը գտնվում է Երևանից 30 կմ հեռավորության վրա, զբաղեցնում է 800 հա տարածություն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է Որի մեջ հատկապես առանձնանում են սննդամթերքի և խմիչքների արտադրությունը (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների), ինչպես նաև ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքի արտադրությունը (կղմինդրի, աղյուսի և թրծված կավից շինարարական արտադրա-տեսակների, բնական քարերից երեսպատման նյութերի արտադրությունը):

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը բուսաբուծությունն է:

Արարատ քաղաքը (2025թ. տարեսկզբին՝ 17.6 հազ. մարդ) գտնվում է Երևանից 47 կմ հեռավորության վրա, հիմնադրվել է 1936թ.-ին: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ իր գերակշիռ տեղն ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (ցեմենտի, կրի և ասբոցեմենտային իրերի արտադրությունը):

Վեդի քաղաքը (2025թ. տարեսկզբին՝ 12,1 հազ. մարդ) գտնվում է Վեդի գետի աջ ափին, Երևանից 48 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որում կարևոր տեղ է զբաղեցնում բնական քարերից երեսպատման նյութերի, էլեկտրական և հսկիչ սարքերի ու սարքավորումների, պլաստմասսաներից պատրաստվող շինարարական իրերի արտադրությունը: Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը դաշտավարությունն է:

Վեդին հարուստ է ստորգետնյա հանքային ջրերի պաշարներով:

Վեդին տարածքի մեծությամբ մարզի ամենափոքր քաղաքն է:

Այն առավել հայտնի է իր գինով և այլ խմիչքներով:

Մասիս քաղաքը (2025թ. տարեսկզբին՝ 23,1 հազ. մարդ) գտնվում է Հրազդան գետի ձախ ափին, Երևանից 14 կմ հեռավորության վրա:

Խոշոր երկաթուղային ապրանքային կայան է, որն ունի միջմարզային նշանակություն և սպասարկում է Երևան քաղաքին:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում սննդամթերքի արտադրությունը, թղթի և թղթային արտադրատեսակների արտադրությունը և ծխախոտի ապրանքների արտադրությունը:

Նորամարգ բնակավայր

Նորամարգ գյուղն ունի 389 տնտեսություն: 01.01.2025թ.-ի դրությամբ բնակչությունը կազմել է 2291 մարդ, որից 49%-ը տղամարդիկ են, 51%-ը՝ կանայք:

Բնակավայրի վարչական տարածքը (մինչև համայնքների միավորումը) կազմում է 1870.0 հա, այդ թվում՝ գյուղատնտեսական նշանակության հողերը՝ 1413.79հա, որից վարելահող՝ 708.32հա, արոտավայրեր՝ 309.6հա, խոտհարքեր 152.94հա, այլ հողատեսքեր՝ 243.08հա:

Նորամարգ համայնքի գյուղատնտեսության ճյուղային կառուցվածքում առանձնանում են՝ բանջարաբուծությունը, բոստանային կուլտուրաների և անասնակերի արտադրությունը, կաթնատու և մսատու անասնապահությունը և ձկնաբուծությունը:

Գյուղում պահոծոնների արտաբամաս՝ 1, ՓՄՁ՝ 7 (որից 1-թռչնաբուծական, 6-ձկնարդյունաբերական), խանութներ՝ 7 հատ:

Բնակավայրում գործում է բուժամբուլատորիա, որտեղ աշխատում են բժիշկ և բուժքույր:

Գյուղում գործում է միջնակարգ դպրոց և մսուր-մանկապարտեզ:

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների բնույթը և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատականը ներկայացվել են համայնքների բնակիչներին: Քննարկվել է ծրագրավորվող երկրաբանահետախուզական աշխատանքներին համայնքի բնակիչների ներգրավման հարցը:

- Պատմության, մշակութային հուշարձաններ

ՀՀ կառավարության 2007 թվականի մարտի 15-ի թիվ 385-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ Արարատի մարզի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցանկը:

Տեղամասի հարակից շրջանում՝ Նորամարգ գյուղում ու մոտակայքում, պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ չեն հաշվառվել: Հետևաբար, երկրաբանահետախուզական աշխատանքները չեն կարող բացասաբար անդրադառնալ պատմամշակութային հուշարձանի իրավիճակի վրա:

6. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ

ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների իրականացման ընթացքում շրջա-կա միջավայրի վրա ակնկալվող բնապահպանական ազդեցությունները լինելու են աննշան, որոնց նախնական նկարագիրը ներկայացված է ստորև:

6.1. Ազդեցությունը մթնոլորտային օդի վրա

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ընթացքում կիրառվող տեխնիկան դառնալու է գազերի և փոշու արտանետման աղբյուր: Կապիլյար ներծծման հաշվին ավազակոպճային կուտակը գտնվում է խոնավ վիճակում, ինչի հետևանքով տեղամասի տարածքում հորատանցքերի անցման, նմուշառման ժամանակ փոշեգոյացում չի կատարվելու: Փոշեգոյացում կլինի միայն տեղամասի տարածքին մոտեցնող ճանապարհների վրա:

Աշխատանքների իրականացման ժամանակ ընկերությունը առաջնորդվելու է ՀՀ կառավարության 2006 թվականի փետրվարի 2-ի N160-Ն որոշմամբ, համաձայն որի ածխածնի օքսիդի, ազոտի օքսիդի (երկօքսիդի հաշվարկով), մրի և ծծմբային անհիդրիդի սահմանային թույլատրելի խտությունները (ՄԹԿ) համապատասխանաբար կազմում է 5 մգ/մ³, 0.2 մգ/մ³, 0.15 մգ/մ³ և 0.5 մգ/մ³:

Նախնական գնահատականներով, տեղամասի սահմաններում աշխատանքները սպասարկող մեքենայի անիվների ու ճանապարհի շփման հետևանքով առաջանալու է 0.0078 գ/վրկ փոշի, ինչը չի գերազանցելու նորմատիվային փաստաթղթերով ամրագրված սահմանային թույլատրելի խտությունները: Հորատանցքերի հորատման ժամանակ առաջացող ածխածնի օքսիդի արտանետումները կկազմեն 0.000020 մլգ/մ³, ազոտի երկօքսիդի արտանետումները՝ 0.0000049 մլգ/մ³:

Հայցվող տեղամասի տարածքին մոտեցնող ճանապարհներին աշխատանքները սպասարկող մեքենաների տեղաշարժի հետևանքով գոյացող արտանետումները չեն գերազանցելու սահմանային թույլատրելի խտությունները (ՄԹԿ):

6.2. Ջրային ավազան.

Ջրային ռեսուրսների աղտոտում տեղի չի ունենա, քանի որ երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների տեխնոլոգիայով արտահոսքեր չեն նախատեսվում:

Հաշվի առնելով դաշտային աշխատանքների կարճ բնույթը՝ մինչև 1ամիս ուսումնասիրության աշխատանքների ընթացքում, աշխատակիցները կապահովվեն շշալցված խմելու ջրով՝ Նորամարգ գյուղի խանութից:

Տեխնիկական ջուրը կբերվի «Արևմտյան Կանի» ՍՊԸ-ից, որը Շրջակա միջավայրի նախարարությունից, 26.02.2026թ. ստացել է N 059-26 1-1-Ջ/Կ-Ս-Ն ջրօգտագործման թույլտվություն /թույլտվության պատճեն կցվում է՝ էջ 63-64/:

6.3. Հողային ծածկույթ

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների իրականացման ընթացքում ուսումնասիրվող տեղամասի տարածքում հողաբուսական շերտը չի խախտվելու, քանի որ հորատահարթակների կառուցում և դրանց մոտեցող ճանապարհների կառուցապատում չի նախատեսվում:

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներ իրականացման անհրաժեշտություն չի առաջանա:

Տեղամասի տարածքում աշխատող միակ տեխնիկան՝ հորատման հաստոցը, վառելիքով կլիցքավորվի մոտակա լիցքավորման կայանում, դիզելային շարժիչների սպասարկումը կկազմակերպվի տեխ. սպասարկման կայաններում և նավթամթերքների պահեստավորման անհրաժեշտություն, երևակման տարածքում, չի առաջանա ինչը և կբացառի տեղամասի մակերևույթի աղտոտումը նավթամթերքներով:

6.4. Ազդեցությունը կենսաբազմազանության վրա

Տեղամասի երկրաբանահետախուզական աշխատանքների կատարման ժամանակ տարածաշրջանի բուսական և կենդանական աշխարհի վրա կանխատեսվում է աննշան ազդեցություն, քանի որ ընդհանուր առմամբ տարածաշրջանը հանդիսանում է տնտեսապես յուրացված գոտի:

ՀՀ բույսերի Կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների աճելավայրեր չեն հայտնաբերվել: Այնուամենայնիվ, գործունեության ընթացքում հանդիպելու դեպքում կձեռնարկվեն պահպանության միջոցառումներ՝ առաջնորդվելով ՀՀ կառավարության 31.07.2014թ.-ի հուլիսի 31-ի «ՀՀ բուսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման կարգը սահմանելու մասին» N 781-Ն որոշման դրույթներով, որի համաձայն իրականացվում են հողերում առկա օբյեկտների պահպանությանն ուղղված հետևյալ միջոցառումները.

1. վայրի բուսատեսակների և դրանց պոպուլյացիաների վիճակի ուսումնասիրության (տեսակային կազմ, տարածվածություն, քանակ) իրականացում, որի տվյալները սահմանված կարգով տրամադրվում են բուսական աշխարհի պահպանության, պաշտպանության, օգտագործման և վերարտադրության բնագավառում լիազորված պետական մարմնին,

2. Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ արգելված թունաքիմիկատների օգտագործման կանխարգելում:

ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված կենդանիների ապրելավայրեր չեն հայտնաբերվել: Հայտնաբերելու դեպքում կենդանական աշխարհի պահպանությանն նպատակով կիրականացվեն հետևյալ միջոցառումները՝ ապահովել.

ա) գենոֆոնդի և տեսակային բազմազանության պահպանությունը, պաշտպանությունը, բնականոն վերարտադրությունը,

բ) կենդանիների բնակության միջավայրի ամբողջականության խախտման կանխումը,

գ) կենդանական տեսակների և դրանց պոպուլյացիաների ու համակեցությունների ամբողջականության պահպանությունը,

դ) կենդանիների միգրացիայի ուղիների պահպանությունը:

6.5. Աղմուկ և թրթռումներ

Աշխատանքներում աղմուկի և թրթռումների մակարդակը պետք է համապատասխանի ՀՀ օրենսդրական նորմերին:

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ընթացքում տարածքում աղմուկի առաջացման աղբյուրներ կհանդիսանա հորատման հաստոցը, որը տարածքում կաշխատի մոտ 20օր:

Նախնական հաշվարկներով աշխատանքների ժամանակ առաջանալու է 40 դԲԱ աղմուկ, ինչը ցածր է բնակելի գոտում աղմուկի թույլատրելի մակարդակից (45 դԲԱ):

Մոտակա Հովտաշեն բնակավայրի ամենամոտ շինությունը գտնվում է հայցվող տարածքից 0.8 կմ հեռավորության վրա: Տեղամասում աղմուկի առաջացման միակ աղբյուրը հորատման հաստոցի աշխատանքներն է, ինչից առաջացող գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը՝ LA էկվ կազմում է 55 դԲԱ: Աղմուկի մակարդակը աղմուկից պաշտպանող տարածքի հաշվարկային կետում որոշվում է՝ LAտար= LAէկվ-ΔLAհեռ-ΔLAէկր- ΔLAկանաչ բանաձևով, որտեղ՝ LAէկվ-աղմուկի աղբյուրի ձայնային բնութագիրը, LAէկվ=55 դԲԱ, ΔLAհեռ-աղմուկի մակարդակի նվազումը հաշվարկային կետի և աղմուկի աղբյուրի միջև հեռավորությունից կախված, ΔLAհեռ= 5 դԲԱ, ΔLAէկր-աղմուկի մակարդակի նվազումը էկրանով(տեղամասի ռելիեֆ), ΔLAէկր=5 դԲԱ, ΔLAկանաչ-աղմուկի մակարդակի նվազումը կանաչ գոտիով, ΔLAկանաչ=5 դԲԱ:

Աղմուկի մակարդակը մոտակա Ռանչպար գյուղի մոտ կկազմի՝

Laտար = 5 – 10 – 5 – 5 = 40 դԲԱ (նորման 45դԲԱ):

Հետևաբար, երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ժամանակ առաջացող աղմուկն ու թրթռումը հարակից բնակավայրերի տարածքում ազդեցություն բնակիչների վրա չեն ունենալու:

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների տեխնոլոգիական գործընթացների հետ կապված առաջանալու է առաջին կարգի տրանսպորտային թրթռում(վիբրացիա), որը կապված է տրանսպորտային միջոցների աշխատանքի հետ: Թրթռումների սահմանային թույլատրելի մակարդակը Z առանցքով չպետք է գերազանցի 115 դԲԱ, իսկ X-Y առանցքներով՝ 112 դԲԱ:

6.6 Թափոններ

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ժամանակ ընդերքօգտագործման թափոններ չեն առաջանա, քանի որ ճանապարհներ, հորատահրապարակներ չեն կառուցվում:

Տեղամասում աշխատող միակ տեխնիկական վառելիքով կլիցքավորվի մոտակա լիցքավորման կայանում, դիզելային շարժիչների սպասարկումը կկազմակերպվի տեխ. սպասարկման կայաններում, նավթամթերքների պահեստավորում տարածքում չի իրականացվի և դրանց թափոններ տարածքում չեն գոյանա:

Աշխատանքների ընթացքում կառաջանա միայն կազմակերպությունների կենցաղային տարածքներից առաջացած չտեսակավորված աղբը (բացառությամբ խոշոր եզրաչափերի):

Պինդ կենցաղային թափոններին պատկանում են՝ թուղթը, սովարաթուղթը, տեքստիլը, պլաստմասը և այլն: Տեսակարար կշիռը՝ 0.25 տ/մ³:

Թափոնների առաջացման նորման 0.3մ³/տարի կամ 0.0012 մ³/օր 1 մարդու համար:

3 աշխատողների հաշվարկով կառաջանա 0.0036մ³/օր կամ 0,9կգ/օր կենցաղային աղբ, դաշտային աշխատանքների 20 օրերի ընթացքում կառաջանա 18կգ կենցաղային աղբ, որը ամենօրյա ռեժիմով տեղափոխվում է մոտակա աղբահավաք կետեր:

Կազմակերպությունների գործունեությունից առաջացած կենցաղային աղբը պատկանում է վտանգավորության 4-րդ դասին, ծածկագիր 91200400 01 00 4:

6.6 Սանիտարա-պաշտպանիչ գոտի

Համաձայն ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2024 թվականի փետրվարի 1-ի «ՀՀՇՆ 31-04.01-2024 «Արտադրական և հասարակական նշանակության շենքերի ու շինությունների սանիտարապաշտպանական գոտիներ և սանիտարական դասակարգում» Հայաստանի Հանրապետության շինարարական նորմերը հաստատելու և Հայաստանի Հանրապետության քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2022 թվականի հունիսի 14-ի N 11-ն հրամանում փոփոխություն կատարելու մասին» N06-Ն հրամանով, ավագի երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների համար սանիտարական պաշտպանական գոտիներ նախատեսված չեն:

6.7. Պատմամշակութային հուշարձանների պահպանություն

Հայցվող տարածքում երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ընթացքում որևէ ազդեցություն պատմամշակութային արժեքների վրա չի կանխատեսվում: Աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է առաջնորդվել ՀՀ կառավարության 2002 թվականի ապրիլի 20-ի 438 որոշման 43-րդ կետի որոշման պահանջներով՝ մասնավորապես «Հիմնարկները, իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք աշխատանքների կատարման ժամանակ պատմական, գիտական, գեղարվեստական և այլ մշակութային արժեք ունեցող հնագիտական և մյուս օբյեկտների հայտնաբերման պահից պարտավոր են դադարեցնել աշխատանքները և դրա մասին անհապաղ հայտնել լիազորված մարմին»:

6.8. Սոցիալ-տնտեսական ազդեցություն

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքները պետք է կատարվեն ՀՀ աշխատանքային օրենսդրության պահանջներին, աշխատանքների անվտանգության նորմատիվային փոստաթղթերին և այլ նորմատիվ ակտերին համապատասխան:

Աշխատակազմը պետք է ունենա խմելու որակյալ ջրի և զուգարանների հասանելիություն, սնունդ ընդունելու և հանգստանալու համար անհրաժեշտ պայմաններ: Աշխատատեղիններում հասանելի վայրում պետք է լինեն առաջին օգնության բժշկական արկղիկներ և հակահրդեհային միջոցներ: Աշխատակազմը պետք է ապահովվի համազգեստով և անվտանգության անհրաժեշտ միջոցներով: Անվտանգության սարքավորումների օգտագործումը պետք է ուսուցանվի, վերահսկվի և պարտադրվի: Աշխատանքի անվտանգության պահպանման համակարգը պետք է նախատեսի հրահանգավորում, ուսուցում և գիտելիքների ստուգում:

Մերձակա բնակչության վրա ֆիզիկական ազդեցությունները /աղմուկը, արտանետումներ/ կանխելու նպատակով անհրաժեշտ է կազմել ավտոտրանսպորտային միջոցների երթևեկության պլան: Բեռնատար մեքենաները պետք էրթևեկեն միայն գերեկային ժամերին, պետք է ապահովվել հավասարաչափ ժամանակացույց:

Ճանապարհների վրա և բացահանքի մերձակայքում պետք է տեղադրվեն նախազգուշացնող հատուկ ցուցանակներ:

Մպասարկող անձնակազմի ընտրության ժամանակ առաջնահերթություն տրվելու է տեղի բնակչությանը: Ինչպես երկրաբանահետախուզական աշխատանքների, այնպես էլ հետագա շահագործման աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է աշխատակիցներ ներգրավել համայնքի բնակիչներից, ինչպես նաև աջակցել ազդակիր համայնքին և հատկացնել նախատեսված սոցիալական վճարները:

Ստորև բերվում է շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա հնարավոր ազդեցության նախնական գնահատական մատրիցը.

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչներ	Գործողություններ	
	Մոտեցնող ճանապարհների անցում	Հետախուզահորերի անցում
Մթնոլորտային օդ	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև
Ջրեր	-	-
Հողեր	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև
Կենսաբազմազանություն	աննշան	աննշան
Պատմամշակութային հուշարձաններ	-	-

6.9 ՄԱՐԴՈՒ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ, ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ, ՌԻՍԿԵՐԸ

Հետախուզվելիք Նորամարգ-Հրազդանի ավազի հանքավայրի Հյուսիսային տեղամասը վարչատնտեսական առումով գտնվում է ՀՀ Արարատի մարզի Նորամարգ գյուղական համայնքի տարածքում՝ Հովտաշեն և Նորամարգ գյուղերի միջև, բնակավայրերից համապատասխանաբար 0.6-1.1 կմ հեռավորության վրա, հետևաբար ուսումնասիրության աշխատանքների արդյունքում բնակչության առողջության վրա ազդեցությունների դրսևորում չի նախատեսվում:

Հանքի տարածքում աշխատողների առողջության վրա ազդեցությունները կապված են լինելու հետևյալ գործոնների հետ.

1. Շնչառական խնդիրներ, որոնք պայմանավորված են բարձր ման աշխատանքների և ավտոտրանսպորտի տեղաշարժի ժամանակ առաջացող փոշու արտանետումներով;
2. Լսողական խնդիրներ, որոնք պայմանավորված են ծանր տեխնիկայի աշխատանքի ժամանակ առաջացող ձայնային ազդեցություններով:

Աշխատակիցների առողջության համար ռիսկերը բացառելու/չեզոքացնելու նպատակով նախատեսվում է ճանապարհների պարբերաբար ջրցանում/խոնավեցում տարվա դրական ջերմաստիճանով օրերի (չոր եղանակին), ինչի նպատակն է փոշու արտանետումների կրճատում: Միաժամանակ, տարածքում շաբաթական մեկ անգամ կատարվելու է մթնոլորտային օդում փոշու կոնցենտրացիաների մոնիթորինգ, ինչը թույլ

կտա հսկել իրականացվող գործունեության համապատասխանությունը նորմատիվային փաստաթղթերին:

Տարածքում հորատման աշխատանքների և ավտոտրանսպորտի տեղաշարժի ժամանակ առաջանալու է փոփոխական ընդհատվող աղմուկ:

Համաձայն ՀՀ առողջապահության նախարարի 06.03.2002թ.-ի № 138 հրամանի մեքենաների վարորդների և սպասարկող անձնակազմի աշխատատեղերում ձայնի սահմանային թույլատրելի մակարդակը կազմում է 80դԲԱ: Հանքի տարածքում կանխատեսվող ձայնի սահմանային թույլատրելի մակարդակը կազմում է 70դԲԱ, ինչը բավարարում է նորմատիվային փաստաթղթերի պահանջներին: Ձայնային ազդեցությունը անձնակազմի առողջության վրա նվազեցնելու համար աշխատակիցները կրելու են ձայնամեկուսիչ ականջակալեր: Հայցվող տարածքում պարբերաբար կատարվելու է նաև ձայնի մակարդակի մոնիթորինգ:

Տեղադրվելու են վագոն-տնակներ, որտեղ կազմակերպվելու է աշխատակիցների հանգստի և սնունդ ընդունելու համար բոլոր անհրաժեշտ պայմանները: Վ

6.10. ՆԱԽԱԳԾԱՅԻՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹՈՎ ՆԱԽԱՏԵՄՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԿԼԻՄԱՅԻ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՌԱՋԱՅՆՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ

Համաձայն ՀՀ կլիմայի փոփոխության մասին 4-րդ ազգային զեկույցի տվյալների՝ վերջին տասնամյակների ընթացքում հանրապետությունում նկատվել է ջերմաստիճանի զգալի աճ: Մասնավորապես, 1929-1996թթ. ընթացքում միջին տարեկան ջերմաստիճանն աճել է 0.4°C-ով, 1929-2007թթ.՝ 0.85°C-ով, 1929- 2012թթ.՝ 1.03°C-ով, իսկ 1929-2016թթ. աճը կազմել է 1.23°C:

Տարվա տարբեր սեզոններին օդի ջերմաստիճանի փոփոխություններն ունեն տարբեր միտումներ: 1966-2016թթ. ժամանակահատվածում ամառային միջին ջերմաստիճանը բարձրացել է շուրջ 1.3°C-ով, ընդ որում՝ վերջին հարյուրամյակում էքստրեմալ տաք ամառները Հայաստանում դիտվել են վերջին 20 տարիների ընթացքում:

1935-1996թթ. ընթացքում դիտվել է տարեկան տեղումների միջին քանակի նվազում 6%-ով, իսկ 1935-2016թթ. ընթացքում՝ մոտ 9%-ով: Տեղումների փոփոխության տարածական բաշխվածությունը բավականին անկանոն է: 1935-2016թթ. ընթացքում երկրի հյուսիսային, հարավային և կենտրոնական շրջաններում կլիման դարձել է ավելի չորային, իսկ Շիրակի դաշտում, Սևանա լճի ավազանում, Ապարան-Հրազդան շրջաններում տեղումների քանակն ավելացել է:

Բնական աղետների հաճախականությունը և ինտենսիվությունը զգալիորեն աճել է: 1975-2016թթ. ընթացքում դիտված վտանգավոր երևույթների գումարային դեպքերի քանակը 1961-1990թթ. միջինի (168 դեպք) նկատմամբ աճել է շուրջ 40 դեպքով: Կարկուտի առավելագույն դեպքերի թիվը դիտվել է Շիրակի դաշտում, հորդառատ տեղումների առավելագույն դեպքերի թիվը՝ Տաշիրի և Իջևանի շրջաններում, ցրտահարությանը՝ Արարատյան դաշտում և նախալեռնային շրջաններում: Ըստ երաշտի ինդեքսների, ուժեղ և շատ ուժեղ երաշտների օրերի թիվը 2000- 2017թթ. ընթացքում 1961-1990թթ. միջինի (87) նկատմամբ աճել է 33 օրով: Վերջին տարիներին երաշտային գոտու վերին սահմանը ընդլայնվել է՝ ընդգրկելով լեռնային շրջանները, ինչպես նաև դիտվել է երաշտի սկսման առավել վաղ ժամկետներ: Կլիմայի

փոփոխության համատեքստում առավելագույն գերակայություն է ուղղակի ջերմոցային ազդեցությամբ գազերի՝ CO₂, CH₄ և N₂O արտանետումների գնահատումը:

Ուսումնասիրության տարածքում օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքների ժամանակ գետնամերձ շերտում ազոտի օքսիդի առավելագույն կոնցենտրացիան կազմում է 0.00012մգ/մ³, ծծմբային անհիդրիդի կոնցենտրացիան 0.0008մգ/մ³, ածխածնի օքսիդի կոնցենտրացիան՝ 0.00038մգ/մ³, սահմանային ածխաջրածինների կոնցենտրացիան՝ 0.0038մգ/մ³ և անօրագանական փոշու կոնցենտրացիան 0.0011մգ/մ³:

Օգտագործվող տեխնիկան պետք է կահավորված լինի դիզելային վառելիքի այրումից արտանետվող գազերի հեղուկով մաքրման համակարգերով, ինչպես նաև հատուկ ֆիլտրերով, ինչի օգնության պարբերաբար կատարվում է մաքրող հեղուկի զտում և թարմացում: Տարածքում կիրառվելիք տեխնիկայի էներգա- և ռեսուրսախնայող տեխնիկական լուծումները, պարբերական կտրվածքով իրականացվող տեխնիկական զննումը և մթնոլորտում գազերի կոնցենտրացիաների մոնիթորինգը ապահովում են ջերմոցային գազերի արտանետումների վերահսկողություն:

6.11 ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՅԹԱՅԻՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԻՆ ՆԱԽԱԳԾԱՅԻՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ

ՀՀ կառավարության 2023 թվականի մայիսի 11-ի N 730-Լ որոշմամբ հաստատվել է մինչև 2035 թվականը հանքարդյունաբերության ոլորտի զարգացման ռազմավարությունը: Մշակված և հաստատված ռազմավարության հիմնական նպատակն է ոլորտի կարգավորման ու զարգացման, ընդերքի ռացիոնալ և համալիր օգտագործման, բնապահպանական և առողջապահական ռիսկերի կառավարման ու մեղմման, եկամուտների համաչափ/արդարացի բաշխման մեխանիզմների սահմանում, որոնք կնպաստեն Հայաստանի տնտեսության երկարաժամկետ զարգացմանը:

Հանքարդյունաբերության ոլորտի զարգացման տեսլականը հիմնված է մի շարք ուղենիշային սկզբունքների վրա, այդ թվում.

1. Հայաստանի Հանրապետության ընդերքում առկա օգտակար հանածոների պաշարները պետք է ծառայեն ներկա և ապագա սերունդներին

Ընդերքում առկա օգտակար հանածոները գրեթե ամբողջությամբ, բացառությամբ ջրի և գետային ավազաններում առկա ավազի, չվերականգնվող են: Հետևաբար կարևոր է, որ առկա պաշարների արդյունավետ օգտագործմանը և ստացվող օգուտների արդարացի բաշխմանը զուգընթաց իրականացվի նոր պաշարների հայտնաբերում: Տեղամասում օգտակար հանածոյի պաշարները երկաթանական ուսումնասիրության աշխատանքները նախաձեռնել է «Հանքշին» ՍՊ ընկերությունը, աշխատանքները կիրականացվեն ընկերության ֆինանսավորմամբ, ապահովելով ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված բոլոր պահանջները:

2. Հանքարդյունաբերությունը պետք է նպաստի ողջ հանրության բարեկեցությանը:

Ընդերքը շահագործում են ֆինանսապես և տեխնիկապես կարող ընկերությունները, սակայն ընդերքի շահագործումից ստացված օգուտները պետք է հասանելի լինեն ողջ հասարակությանը: Նույն տրամաբանությամբ՝ օգտակար

հանաճոների արդյունահանման գործընթացը չպետք է բեռ դառնա ազդակիր համայնքների համար: «Հանքշին» ՍՊ ընկերությունը հետագայում, հանքարդյունահանման աշխատանքների ընթացքում կիրականացնեն ֆինանսական աջակցություն ազդակիր համայնքի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրերին: Հանքարդյունահանման ընթացքում ստեղծվելիք, արդիական սարքավորումների շահագործման, հանքի սպասարկման և մատակարարման հետ կապված նոր աշխատատեղերը կնպաստեն գործազրկության կրճատմանը, արտագաղթի կանխմանը:

3. Հանքարդյունաբերության ոլորտի խնդիրը ոչ միայն բացասական ազդեցությունները մեղմելն է, այլ նաև զուտ դրական ազդեցություններ ձևավորելը:

Ժամանակակից հանքարդյունաբերության ամենաբարձր ստանդարտները պահանջում են ընդհանուր հաշվեկշռում բացասական ազդեցության մեղմման ու դրական ազդեցություն թողնելու միջոցառումների ապահովում, ինչը հնարավոր է իրականացնել գործնականում: Ընկերությունը մշակել և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննությանն է ներկայացնում է բնապահպանական կառավարման համապարփակ պլան, որտեղ դիտարկվում են շրջակա միջավայրի բոլոր բաղադրիչների վրա ազդեցությունների կանխարգելման և չեզոքացման համալիր միջոցառումներ:

4. Հանքարդյունաբերությունը պետք է նպաստի ՀՀ տնտեսության դիմակայունությանը: Հանքարդյունաբերությունը Հայաստանի տնտեսության կարևոր ճյուղերից է, որն ապահովում է ՀՆԱ-ի, արտահանման, արտաքին ներդրումների, արտարժույթի ներհոսքի, ոլորտի զբաղվածության նշանակալի մասնաբաժին:

Ամփոփելով վերը նշվածը, կարող ենք փաստել, որ «Հանքշին» ՍՊ ընկերությանը կողմից Սիսի ավազի հանքավայրի տարածքում ծրագրավորվող օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով ուսումնասիրության աշխատանքները իրենց բնույթով համապատասխանում են ՀՀ հանքարդյունաբերության ոլորտի զարգացման ռազմավարության ուղենիշային սկզբունքներին:

7. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Չնայած ուսումնասիրության դաշտային աշխատանքները տնտեսությունը շատ կարճ է լինելու /1-2ամիս/, շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա վնասակար ազդեցության մեղմացման, վերացման նպատակով նախատեսվում են հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

- Նավթամթերքների պահեստավորում տարածքում չիրականացնել, տեխնիկան լիցքավորել մոտակա լիցքավորման կայանում:

- Դիզելային շարժիչների սպասարկումը կազմակերպել տեխ. սպասարկման կայաններում:

- Կենցաղային աղբը՝ տեղափոխում է մոտակա աղբահավաք կետեր:

- Արտանետվող գազերի չեզոքացուցիչ սարքերի տեղադրում:

- Փոշեառաջացման օջախների (մուտքային ավտոճանապարհ) ինտենսիվ ջրում օդի դրական ջերմաստիճանի դեպքում օրվա ընթացքում պարբերաբար, որը նպատակ է հետապնդում կանխարգելել փոշեառաջացումը և իրականացնել փոշենստեցում:

- Կեղտաջրերի հավաքում հորատիպ զուգարանում, որը հետագայում դատարկվում են հատուկ ծառայության ուժերով:

- Հարակից համայնքների բնակիչների անվտանգության ապահովման նպատակով տեղամասի եզրագծով, մուտքային ճանապարհների մոտ՝ կտեղադրվեն զգուշացնող ցուցանակներ:

- Բացառել ջրային ռեսուրսի աղտոտումը, ջրային ռեսուրսի մեջ կեղտաջրերի արտանետումը, ջրային ռեսուրսի հատակների, ավերի, հոսքի կամ հատկությունների փոփոխումը:

- Կենդանական աշխարհի պահպանությանն ուղղված միջոցառումներ:

- Բուսական աշխարհի պահպանությանն ուղղված միջոցառումներ՝ հիմք ընդունելով ՀՀ կառավարության 31.07.2014թ. N781 որոշման դրույթները:

Տեղամասի տարածքում կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների բներ, բնադրավայրեր չեն դիտարկվել: Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքները կարճատև են, ծրագրավորվող աշխատանքները փոքրածավալ: Շրջանի կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունների նվազեցման նպատակով նախատեսվում է սարքավորումները աշխատացնել բացառապես սարքին վիճակում՝ ապահովելով նորմատիվ փաստաթղթերով սահմանված աղմուկի նվազագույն մակարդակը:

- Բեռների և աշխատակազմի փոխադրում գոյություն ունեցող ճանապարհներով՝ կենդանիների կենսամիջավայրի խախտումը բացառելու նպատակով:

- Աշխատանքների ընթացքում մթնոլորտային օդի պահպանության նպատակով առաջնորդվել «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներով:

- Նախատեսվող աշխատանքները ջրային ռեսուրսների օգտագործման և դրանց վրա համապատասխան ազդեցության մասով պետք է համապատասխանի ՀՀ ջրային օրենսգրքին և չհակասի ջրային ոլորտին առնչվող իրավական ակտերին:

Արտակարգ իրավիճակների, անբարենպաստ պայմանների, և վթարային իրավիճակների հետևանքով առաջացող հնարավոր ազդեցությունների մեղմացմանն ուղղված միջոցառումներ

Տեղամասում երկրաբանական ուսումնասիրությունների ընթացքում հնարավոր են վթարային իրավիճակներ, բնական աղետներ և անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմաններ: Բոլոր հնարավոր դեպքերում շրջակա միջավայրի լրացուցիչ աղտոտումը կանխելու կամ հնարավոր չափով նվազեցնելու համար ընկերությունը մշակել է գործողությունների ծրագիր, որը ներառում է մի շարք համապատասխան միջոցառումներ: Անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմաններում, որոնք նպաստում են գետնամերձ շերտում վնասակար նյութերի կուտակմանը, ցրման գործընթացների դանդաղեցման պատճառով հնարավոր են վնասակար նյութերի կոնցենտրացիաների զգալի բարձրացումներ:

Ընդունված են անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմանների 3 կատեգորիաներ, սակայն դրանց հստակ չափորոշիչները բացակայում են և դրանք որոշվում են հետևյալ սկզբունքների հիման վրա՝

- I. Քամու արագության նվազում,
- II. Անհողմություն, չոր եղանակ,
- III. Անհողմություն, թանձր մառախուղ:

Նախատեսվում են հետևյալ միջոցառումները՝

I. Ավելացվում են ջրցանի ծավալները:

II. Կրճատվում է միաժամանակյա աշխատող մեխանիզմների քանակը:

Հակահրդեհային անվտանգություն:

Բոլոր սարքավորումները պետք է օգտագործվեն ձեռքի կրակմարիչներ, ավագ, բահեր և այլն: Հրդեհաշիջման սկզբնական միջոցները տեղադրվելու են աշխատանքների տեղամասում, փակցվելու են հակահրդեհային անվտանգության պաստառներ, հրդեհների մասին ուղեցույց-հիշեցումներ և այլն:

Նշանակվելու է պատասխանատու, որի պարտավորությունների մեջ կմտնի հակահրդեհային միջոցառումների կիրառումը: Պատասխանատու անձը ամբողջ տարածքում անց է կացնելու տեսչական ստուգումներ որպես օրվա աշխատանքային պլանի մի մաս:

Ընկերությունը տեղամասում կնախատեսի համապատասխան հաղորդակցման համակարգ (ինֆորմացիոն և շարժակալ կապ), որով հնարավոր է արտակարգ իրավիճակների ժամանակ կապ հաստատել ձեռնարկության վարչական կազմի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, շտապ օգնության հետ:

8. ՄՇՏԱՂԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ

Տեղամասում երկրաբանական ուսումնասիրության ընթացքում ընկերությունը իրականացնելու է շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելմանն և մեղմացմանն ուղղված հետևյալ մշտադիտարկումները.

1. մթնոլորտային օդ կատարվող աղտոտող նյութերի արտանետումների որակական և քանակական պարամետրերի պարբերական չափումներ, հետախուզական փորվածքների անցման շրջանում, շաբաթական մեկ անգամ հաճախականությամբ:

2. լեռնատրանսպորտային սարքավորումների աշխատանքային վիճակի՝ մասնավորապես չեզոքացուցիչ սարքավորումների սարքին վիճակի պարբերական մշտադիտարկումներ, տարին մեկ անգամ հաճախականությամբ:

3. օգտագործված մեքենայական յուղերով ու քսայուղերով, ՀՀ կառավարության 24.08.2007թ.-ի թիվ 1277-Ն որոշմամբ սահմանված աղտոտիչ նյութերով հայցվող տեղամասի հողերի հնարավոր աղտոտումից խուսափելու նպատակով հողերի աղտոտվածության մշտադիտարկումներ:

«Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N 191-Ն որոշման համաձայն նախատեսվում է իրականացնել մշտադիտարկումներ:

Բնապահպանական միջոցառումների համար նախատեսվում է տարեկան մասնահանել 200.0 հազ.դրամ:

ՄՇՏԱՐԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆ

Մշտադիտարկումների օբյեկտը	Մշտադիտարկումների վայրը	Ցուցանիշը	Մշտադիտարկումների տեսակը	Նվազագույն հաճախականությունը
Մակերևութային ջրերի	Հրազդան գետ	ՀՀ կառավարության 2011 թվականի հունվարի 27-ի N 75-Ն որոշմամբ սահմանված նորմեր	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, հոսքի ուսումնասիրություն	շաբաթական մեկ անգամ
Ստորերկրյա ջրեր	հանքավայրի շրջակայքում առկա բնական աղբյուրների ելքեր, ստորգետնյա ջրերի հորիզոնների դիտակետեր	- ջրերի քիմիական կազմ, - մակարդակ	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն	ամսական մեկ անգամ
Մթնոլորտային օդ	Ուսումնասիրության տարածք, ճանապարհ, առկա	ածխածնի օքսիդ, ազոտի օքսիդներ,	Պասիվ նմուշառում, նմուշի քիմիական հետազոտություն,	Շաբաթական 1 անգամ՝ 24 ժամ տևողությամբ
Հողային ծածկույթ	Ուսումնասիրության տարածք, ճանապարհի երթևեկելի մասից	Նավթամթերքների առկայություն	Նմուշառում և լաբորատոր անալիզ	- տարեկան մեկ անգամ
Կենսաբազմազանություն	Ուսումնասիրության տարածքի հարակից շրջան	Բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք	Հաշվառում, նկարագրություն, քարտեզագրում	Տարեկան 1 անգամ
Աղմուկ և թրթռում	Ուսումնասիրության տարածք	Աղմուկի մակարդակը	Աղմուկի մակարդակի գործիքային չափում	Ամսեկան մեկ անգամ

Մշտադիտարկումների կետերի տեղաբաշխման սխեմատիկ քարտեզ

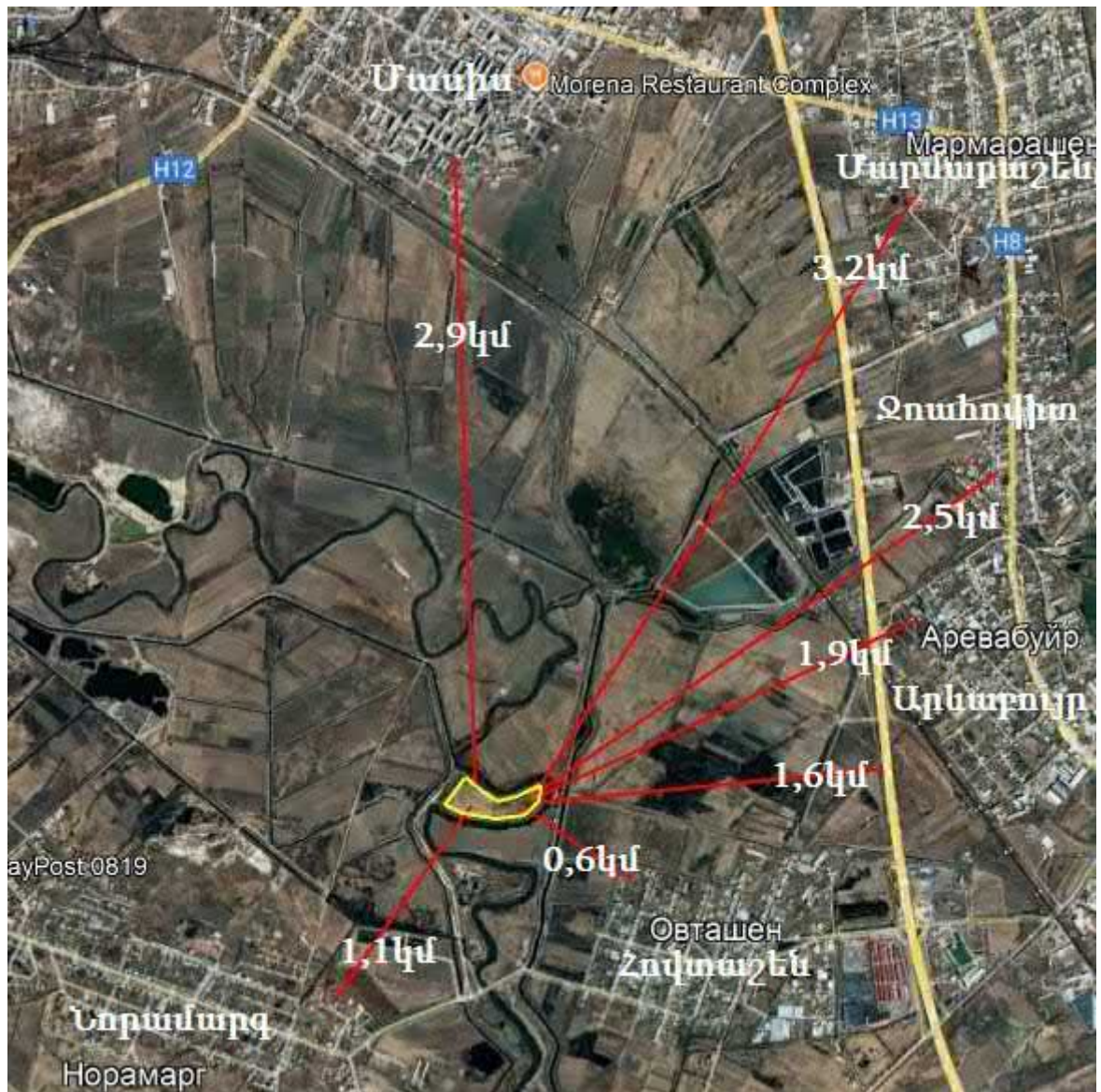
Նկար 13. Մշտադիտարկումների կետեր

Մ-1, Ոսումնասիրության տարածքի մթնոլորտային օդի, հողերի, աղմուկի և թրթռումների մակարդակի

Մ-2 Ճանապարհների մթնոլորտային օդի և հողերի

Մ-3 Հրազդան գետի ջրերի

Մ-4 Հարակից տարածքի կենսաբազմազանության

Նկար 16. Երևական հեռավորությունը բնակավայրերից այլ զգայուն կլանիչներից

Ք. Մասիս

գ. Մարմարաշեն 3,2 կմ

գ. Ջրահովիտ 2,5 կմ

գ. Արևաբույր 1,9 կմ

գ. Հովտաշեն 0,6 կմ

գ. Նորամարգ 1,1 կմ

զետ Հրազդան 20մ

Մասիս—Մ-2 Երևան-Մեղրի ավտոմայրուղի 1,6կմ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ

ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՄԱՆ

Կադաստրի
կոմիտե

Սույն վկայականով հաստատվում է 21 օգոստոսի 2025 թվականին գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման միասնական մատյանում կատարված անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցումը հետևյալ տվյալներով.

1. ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏ(ՆԵՐ)

ԱՐՏՅՈՄ ԹՈՐՈՍՅԱՆ ՌԱԶՄԻԿԻ

2. ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԳՏՆՎԵԼՈՒ ՎԱՅՐԸ ԵՎ ԱՆՎԱՆՈՒՄԸ

Մարզ Արարատ, համայնք Մասիս գյուղ Նորամարգ

3. ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԻՄՔ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱԾ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԸ

Առուվաճառքի պայմանագիր 20/08/2025թ.գ/մ 8014

4. ՀՈՂԱՄԱՍԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Կադաստրային ծածկագիրը՝ 03-068-0336-0004

Մակերեսի չափը (հա)՝ 5.85

Նպատակային նշանակությունը՝ գյուղատնտեսական

Գործառնական նշանակությունը կամ հողատեսքը՝ Վարելահող

Գրանցված իրավունքի տեսակը՝ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 21082025-03-0020, գաղտնաբառ՝ Q6Y2WSTJAK7I

Փաստաթղթի իսկությունը և վավերականությունը կարող է ստուգվել Կադաստրի կոմիտեի
www.e-cadastre.am կայքի միջոցով

5. ՇՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

- 1) Նպատակային նշանակությունը՝
- 2) Բնութագրերը ըստ առանձին շինությունների՝

Հ/Հ	Կադատության ծածկագիր	Տեսակ	Մակերես	Գրանցված իրավունքի տեսակ

Լրացուցիչ նշումներ և տեղեկություններ

Գրանցումը իրականացնող պաշտոնատար անձի անունը, ազգանունը՝ ՀՐԱՆՏ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ

Զբաղեցրած պաշտոնը՝ Անշարժ գույքի գրանցման միասնական ստորաբաժանման անշարժ գույքի ավագ ռեգիստր

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 21082025-03-0020, գաղտնաբառ՝ Q6Y2WSTJAK7I

Գրառարարի նմուշներ և փակցվածություններ կարող է ստանալ կադատների կամպուսի
www.e-cadastre.am կայքէջի միջոցով

Էջ 2/2

Կադատների
կամպուս

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԿԱԴԱՍՏՐԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՏԵՂԵԿԱՆՔ
ՔԱՐՏԵՋԱԳՐԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

30/09/2025թ.

N ԱՏ-30092025-99-0338

գաղտնաբառ՝ 71WES3KLR50M

Դիմող՝

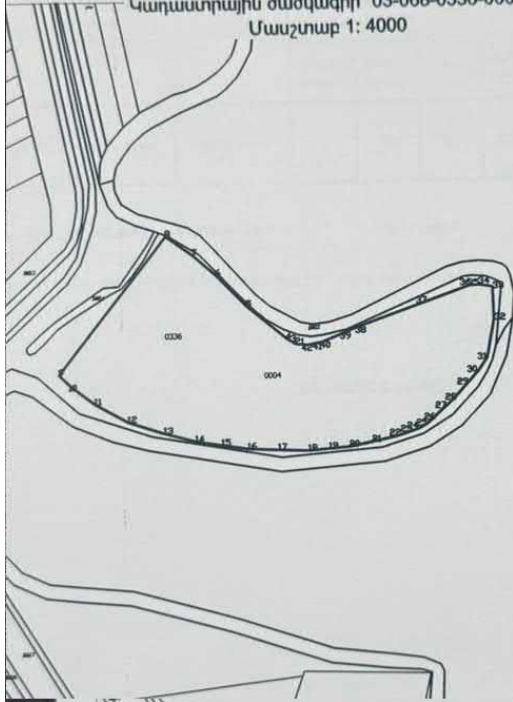
ԱՐՏՏՈՄ ԳԱՐԻԵԼՅԱՆ

Ի պատասխան Ձեր 26/09/2025-3-0669 դիմումի տրամադրում ենք պահանջվող տեղեկատվությունը գործող կադաստրային քարտեզից:
Առդիր՝ 1 էլեկտրոնային ֆայլ և 1 տպագրված թերթ:

Տեղեկանքը կազմվել է Հայաստանի Հանրապետության կադաստրի կոմիտեի Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կենտրոնի մասնագետ
ՄԵԼԻՆԵ ՀԱԿՈԲՅԱՆԻ կողմից

*Սույն տեղեկանքը հաստատված է էլեկտրոնային եղանակով տեղեկանքը կազմող պաշտոնատար անձի կողմից:

Արարատի մարզ
Համայնք Մասիս գ Նորամարգ
Հատված կադաստրային քարտեզից
Կադաստրային ծածկագիր՝ 03-068-0336-0004
Մասշտաբ 1: 4000

Կոորդինատներ		
	X	Y
1	8452438.8419	4433148.9879
2	8452432.4777	4433148.8039
3	8452427.7516	4433152.4782
4	8452423.0254	4433155.3525
5	8452381.0973	4433190.0569
6	8452349.3472	4433222.9976
7	8452325.0302	4433244.5359
8	8452297.3080	4433264.7329
9	8452184.4989	4433120.4214
10	8452197.1658	4433108.0784
11	8452221.5007	4433089.3199
12	8452255.5718	4433069.8669
13	8452293.1189	4433057.3902
14	8452325.7546	4433048.3716
15	8452353.2204	4433044.0293
16	8452390.6861	4433039.6871
17	8452412.5964	4433038.3113
18	8452444.5087	4433036.9358
19	8452466.3113	4433038.6363
20	8452488.1160	4433040.3370
21	8452512.2485	4433045.2472

22	8452536.3809	4433050.1574
23	8452548.1744	4433053.9215
24	8452558.9679	4433057.6855
25	8452565.4369	4433060.8777
26	8452570.9059	4433064.0696
27	8452583.8632	4433075.8692
28	8452596.8204	4433087.6685
29	8452610.5624	4433102.9748
30	8452624.3043	4433118.2810
31	8452633.6590	4433131.5194
32	8452641.4478	4433172.1975
33	8452640.6016	4433208.0684
34	8452627.4680	4433208.6356
35	8452621.7768	4433208.2857
36	8452616.0855	4433207.9357
37	8452556.9517	4433187.1880
38	8452497.8178	4433166.4403
39	8452479.1202	4433158.8432
40	8452460.4225	4433151.2462
41	8452452.6143	4433149.8060
42	8452444.8060	4433148.3719

Շրջակա միջավայրի վնասակար ազդեցության բացառմանը, նվազեցմանն ու փոխհատուցմանն ուղղված բնապահպանական կառավարման պլան

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ	Մեղմման համար պատասխանատու
1. Աշխատանքի անվտանգություն	Վնասվածքներ և պատահարներ աշխատանքների կատարման վայրում	- աշխատողներն ապահովվվում են համազգեստով և անհատական պաշտպանության միջոցներով (ԱՊՄ) - սարքավորումների շահագործում ևն ԱՊՄ օգտագործման կանոնների խիստ պահպանմամբ - Աշխատակիցները հրահանգավորվում	- աշխատողների ապահովում համազգեստով և համապատասխան ԱՊՄ - սարքավորումների շահագործում և օգտագործում հրահանգների առանց խախտումների	«Հանքշին» ՍՊԸ
2. Հորատման աշխատանքներ,	Օդի աղտոտում փոշիով և արտանետումներով Կենսամիջավայրի խախտումը	- Փոշեգոյացման կանխում օգտակար հանածոյի երկրաբանական ուսումնասիրության ժամանակ - Աշխատանքների կատարման վայրում նյութերի/ թափոնների բաց այրման արգելում - Օգտագործվող տեխնիկան պահել պատշաճ տեխնիկական վիճակում՝ բացառելով ավելորդ արտանետումները Թռչունների բների հայտնաբերման դեպքում	- Հորատման հարթակների, ճանապարհների ջրցանում պարբերաբար օդի դրական չերմաստիճանի դեպքում - աշխատանքների կատարման վայրում նյութերի/ թափոնների բաց այրման բացառում - հանքի տեխնիկան և մեքենաների շահագործում առանց հավելյալ արտանետումների - Մոտակայքի բնակիչներից բողոքների բացառում - դրանց տեղափոխում աշխատանքների վայրերից դուրս: - Բեռների և աշխատակազմի փոխադրում գոյություն ունեցող ճանապարհներով	Հորատող վարպետ, ինժեներ-երկրաբան

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ	Մեղմման համար պատասխանատու
	Աղմուկ Ազդեցություն բուսական աշխարհի վրա	- Սահմանված աշխատանքային ժամերի պահպանում - Սարքավորումների շարժիչների ծածկերի փակում շահագործման ընթացքում - Բացառել տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցների երթևեկությունը ճանապարհներից դուրս: - Կենսաբազմազանության մշտադիտարկում, տարեկան մեկ անգամ պարբերականությամբ,	- Աշխատանքային ժամերից հետո աշխատող սարքավորումների բացառում - Սարքավորումների բավարար տեխնիկական վիճակ - միացված չօգտագործվող սարքավորումների բացառում - Մոտակայքի բնակիչներից բողոքների բացառում - ՀՀ կառավարության 2014թ. հուլիսի 31-ի N781Ն որոշման պահանջների ապահովում	Ինժեներ-երկրաբան
4. Կենցաղային թափոնների գոյացում	- Աշխատանքների կատարման վայրում սանիտարահիգիենիկ պայմանների վատացում	Ուսումնասիրության տարածքում զուգարանի տեղակայում և պահպանում սանիտարական նորմերին համապատասխան	Ուսումնասիրության տարածքում պատշաճ սանիտարական պայմաններում գտնվող զուգարանների առկայություն	Մպասարկող անձնակազմ
5. Երթևեկության և հետիոտների անվտանգություն	Ուղղակի և անուղղակի վտանգներ երթևեկությանը և հետիոտներին հորատման աշխատանքների ժամանակ	- Երթևեկության կառավարման համակարգ և անձնակազմի ուսուցում -	- Աշխատանքների հստակ տեսանելի տարածք - Կարգավորված երթևեկություն	Ինժեներ-երկրաբան

ՀԱՅԻՑ ՀՅԱՄԼՐ՝ N 94-C249-9D5A-8EEC

Սույն փաստաթուղթը ստված է բազմաթիվ էլեկտրոնային ժամանակագրային կոդերով և
էլեկտրոնային ստորագրված է ինտեռնացիոն <https://zenfys.e-gov.am> ծախսարանի Հանրապետության
ստորագրության փոփոխությունը վավերականության ստուգման միջոցով ևստացրելով հսկող փաստաթուղթ
կամ պայմանագրով ապագա ստուգմանը ծածկագրով TOR Code:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

ՋՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

N 059-26

1-1-Ձ/Կ-Ս-Ն

«ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ԿԱՆԻ» ՍՊԸ

ջրագնացությունների անվանումը

ՀՀ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐ Հ.ՄԱԹԵՎՈՍՅԱՆ

ջրային ռեսուրսների կառավարման և պահպանության մարմնի ղեկավար

Տրված է՝

26 փետրվարի 2026

օրը, ամիսը, տարեթիվը

Ուժի մեջ է մինչև՝

26 փետրվարի 2029

օրը, ամիսը, տարեթիվը

1. *Ջրօգտագործողի հասցեն*

ԵՐԵՎԱՆ քաղաքի ԵՐԵՐՈՒՆԻ վարչական տարածք ԵՐԵՐՈՒՆԻ Փ. 34 Շ. 9 ԲՆ., None ekobar-2002@mail.ru

(գտնվելու վայրը կամ բնակության վայրը, հեռախոսահամարը և էլ.հասցեն)

2. *Ջրօգտագործման վայրը*

1) ԱՐԱՐԱՏ մարզի ԱՐՏԱՇԱՏ համայնքի ՀՈՎՏԱՇԵՆ բնակավայրի վարչական տարածք

3. *Ջրառի վայրը*

ԱՐԱՐԱՏ մարզի ԱՐՏԱՇԱՏ համայնքի ՀՈՎՏԱՇԵՆ բնակավայրի վարչական տարածք

4. *Ջրօգտագործման նպատակը*

Արդյունաբերական

5. *Ջրառի (ջրօգտագործման) ծավալը, այդ թվում՝*

1) մակերևութային ջրային ռեսուրսներ

Փոսորակ-Լճակ - 86606 մ³/տարի, 288.69 մ³/օր, 10.025 լ/վրկ

2) ստորերկրյա ջրային ռեսուրսներ

6. *Ջրօգտագործման ժամանակահատվածը և ռեժիմը*

Տարեկան 300 օր, 8 ժամ

7. *Ջրօգտագործման թույլտվության պայմանների ապահովման նկատմամբ վերահսկողության մեխանիզմները*

1. Ջրօգտագործման չափաքանակի վերահսկողություն, հաշվառում: 2. Ջրօգտագործման նպատակայնություն: Սույն ջրօգտագործման թույլտվության պահանջների և պայմանների կատարում:

8. *Ջրահեռացման վայրը և թափվող կեղտաջրերի թույլատրելի ծավալները*

Հրազդան գետ - 76133 մ³/տարի, 253.78 մ³/օր, 8.811 լ/վրկ

9. *Արտահոսքի նկարագրությունը*

-

10. *Կեղտաջրերում վնասակար նյութերի թույլատրելի սահմանային արտահոսքի չափաքանակները*

Թթվածնի կենսաքիմիական պահանջ (5 օր) - 2.86 գ/մ³, Թթվածնի քիմիական պահանջ բիքրոմատային մեթոդ - 15.35 գ/մ³, Կախված մասնիկներ - 26.55 գ/մ³, Սուլֆատներ - 32.18 գ/մ³, Զլորիդ իոն - 40.1 գ/մ³

11. *Ջրերի ստանդարտները և (կամ) դրանց վերաբերյալ հրապարակումների տեղեկությունները*

-

12. *Էկոլոգիական թողք*

13. *Համապատասխան պահանջներ՝ ջրօգտագործման հաշվառման, մոնիտորինգի, գրանցման և ճշգրտման համար*

1. Ջրառի կետում տեղադրել տվյալների առցանց փոխանցմամբ ջրահաշվիչ (ջրաչափիչ) սարք, ապահովել միացումը ՇԱՆ առցանց հարթակին և սահմանված կարգով ջրահաշվիչ (ջրաչափիչ) սարքը կնքել: 2. Կատարել ջրօգտագործման հաշվառման աշխատանքներ և սահմանված կարգով ներկայացնել 2-տա (ջրտնտ) տարեկան հաշվետվությունը:

14. *Համապատասխան երաշխիքներ՝ ջրային ռեսուրսներին վնասներ հասցվելու դեպքում*

ՀՀ ջրային օրենսգրքի պահանջների խախտման դեպքում փոխհատուցել հասցված վնասը ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

15. *Ջրօգտագործման թույլտվության առնչվող վճարներ, այդ թվում՝ ջրային ռեսուրսների պահպանության դրամագլխին կատարված հատկացումների վճարման ժամանակացույցը:*

1. Պետական տուրքի անդորրագիր N 56378043147109677349

2. Բնօգտագործման և բնապահպանական վճարները կատարել ՀՀ հարկային օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներով:

16. *Հորատանցքի հորատմանը ներկայացվող պահանջներ*

-

17. *Սույն ջրօգտագործման թույլտվությունը գրանցված է պետական ջրային կադաստրում, կազմված է ջրօգտագործման թույլտվության անբաժանելի մաս հանդիսացող լրացուցիչ պայմաններից:*

Օգտագործված գրականություն

1. ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոոլեկտրաբանության կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի կայք
2. Почвы Армянской ССР. Ред./ Р.А. Эдилян, Г.П. Петросян, Н.Н. Розов. Ереван “Айастан”, 1976 г.
3. Հայաստանի բույսերի Կարմիր Գիրք - 2010թ.
4. Հայաստանի կենդանիների Կարմիր Գիրք.- 2010թ.
5. Флора Армении / под ред. А.Л.Тахтаджяна. - Ереван: изд-во АН Арм ССР
6. Животный мир Армянской ССР. Даль С.К, 1954
7. ՀՀ Արարատի մարզպետարանի պաշտոնական կայք
8. ՀՀ Արարատի մարզի Մասիս համայնքի պաշտոնական կայք
9. Հայաստանի Ազգային Ատլաս, հատոր Ա, 2008թ.